

Хресчен саесеи

1991 сұлхи ака уйахён 21-мёшёнче тухма тытәннә

КЁСНЕРНИКУН

КУН ЙЁРКИНЧЕ

Ака уйахён 26-мёшёнче Чаваш Ен Пусләхё Михаил Игнатъев Правительство суртёнче черетлө пресс-конференци ирттерчө. Унта республикәри массәллә информация хатёрёсенче ёслекен 60 ытла журналист хутшәнчө. Икё сехет ытла тәсәлнә каласура Михаил Васильевич чылай ыйтәва хуравларө.

Ўсёмсем куә умёнчех

Чи малтанах республика Правительствин ёсё-хёлөпе, кәсәлхи пёрремёш кварталти экономика тата социаллә сферәри тёрлө секторән ўсёмсөмө паллаштарчө.

Михаил Игнатъев промышленноқ производствин индексө пёрремёш кварталта 106,8 процента ситнине паләтрө. Чаваш Республикин промышленноқ комплексөн организациёсем тиесе әсәтнә продукция каләпәшө 37,6 млрд тенкөпе е 107,9 процентпа танлашнә.

Импорта уләштармалли сұлйөре тата апат-сөмөсө ютран күме чарнине шута илсе производствәна сөнетессе хастарлән пулса пырать. Сәкә апат-сөмөсө продукцөсем туса кәларассин ўсөмне хәвәртлатма май панә. Апат-сөмөсө производствин индексө, ёсөмесөне те кёртсе, 2016 сұлхи кәрләч-пуш уйахөсенче 116,3 процента ситнө.

Ял хуәаләх продукцийөн производство каләпәшө мөнпур хуәаләхра кәсәлхи кәрләч-пуш уйахөсенче 112,3 процентпа танлашнә, ўсөм, тәпрен илсен, вольәх-чөрлөх продукцийө туса кәларассине

Олег Мальцев сәнүкерчөкө

пысәклатнипе сыхәннә.

«Экономикәри сәмәләх марлару-тәрәва пәхмасәр, хамәр сине илнө тәкак обявәтөлствисөне укәа-тенкөпе вәхәтра тивёстерме май килет», – паләтрө Чаваш Ен Пусләхё.

Кәсәл инфратытәма аталантарасси, социаллә пөлтерлөлө объектсем – сұлсем, школсем, спорт тата медицина сооруженийөсем, пурәнмалли сурт-йөр тәвас тёлөшпе малалла

ёслөпөр, территориясенө тирпей-илем кёртме, сөнө производствәсем усма, пысәк технологиллө хушма ёс вярәнөсем йөркөлеме паләртнә.

Ял хуәаләх «төпсөр шәтәк» мар

Журналистсем ял хуәаләх пирки те кәсәкләнчөс. Сөт ыйтәвө ял сөннине чәннипех пәшәрхантарнине паләтрөс

вөсем. Чөртәвар юлашки вәхәтра 5-6 тенкө йүнелни пурин кәмәлне те хуәать. «Паянхи кун чи пысәк сортлә сөте 20-21 тенкөпе илөсчө, – терө ертүсө. – Пахаләхсәррине вара вәтамран – 13-14 тенкөпе. Әна ытларәх хушма хуәаләхсенчен пуәтарәсчө. Ял сөнни, палла, кәмәлсәр. Сәвна май сөт параканпа әна пуәтаракан хушшинче килөшүсөм тумалла. 2010 сұлта шәрәх сәнталәка пула ял

сөннине вольәх апачө хатёрлөме сәмәл килмерө. Сәвна май эфир ун чухне хушма хуәаләхсөне пуләшма пулартәмәр, сөтшөн хушса тўлерөмөр. Унсәрән чылайәшө ёне вольәха аша пама хатёрчө. Сәк пуләшәва кәсәл йөркөлеме пултараймастпәр. Мөншөн тесөн бюджетра укәа сук».

Пысәк хуәаләхсөне ку тёлөшпе патшаләх пуләшу күрет. Сәмахран, кәсәл чи пысәк сортлә 1 л сөт сутнәшән 1 тенкө те 65 пус хушса тўлөсчө. Палла, кунта хушма хуәаләхсөм көмөсчө. Кәсәл сұлпа пөтөм Рафсөйри ял хуәаләх сывавө ирет. Унән кәтартәвөсем тәрәх федераци шайөнче кирлө йышәнусөм паләртөс. Мөншөн тесөн Рафсөй рынокөнче паян сөт юр-варө 8 млн тонна ситмөст. Пальма сәвө пирки те кирлө йышәнү тумалла.

Паян сөт сөс мар, сөрүлмине те йүнөпе сутать хресчен. Көркунне унән хакө вәтамран 10-12 тенкө (1 кг) пулнә пулсан, суркунне – 3,5-4 тенкө. Сәкә пөлтөр ку пахчәсөмөсө Рафсөйөпех тухәслә пуәтарса илнине сыхәннә. Ертүсө каланә тәрәх – ытти тавара ял сөнни тивөстөрөкен хакпа сутать.

3-мөш стр. ➔

РЕСПУБЛИКА УЙ-ХИРӨНЧЕ

Сухаләсчө, акасчө

Республикәри уй-хирте ёс шавө вай илсех пырать. Ака уйахён 26-мөшө тёлне пур районта та суракине тухнә темелле. Хальхи вәхәтра вунә районта 1613 гектар сөнче пөрчөллө тата пәрса йышши культурәсем акнә. Патәрөл, Елчөк тәрәхөсенче 76 гектар сөнче пахчәсөмөс акнә-лартнә. Елчөк районөнче сәвән пекех 40 гектар нумай тата пөр сұл ўсөкен курәксем те акма тытәннә.

Асәннә вәхәт тёлне республикәри ял хуәаләх организациөсем, фермерсем кәрхисөне – 21,4 пин, нумай сұл ўсөкен курәксөне 8,8 пин гектар сөнче апатлантарнә. Көрхи культурәсөне – 10,3 пин, нумай сұл ўсөкен курәксөне – 21,7 пин, сөртме 13 пин гектар сөнче сурелөнө.

Рафсөй ял хуәаләх центрөн Чаваш Енри управленийө пөлтернө тәрәх – ака уйахён 25-мөшө тёлне хуәаләхсенче сурхи пөрчөллө тата пәрса йыш-

ши культурәсен вәрләхө ситөлөклөх. Пурө 49,8 пин тонна (кирлин 103 процентчө) янтәланә. Сәв шутра 96 процентчө кондициө ларнә. 12,1 пин тоннине им-сәмланә.

Ака-суха ирттерме 9,96 пин тонна минерал удобренийө хатёрленө (кирлин 49,8 процентчө). Вәрнар районөнче минерал удобренийө паләртнин 93,8 процентчө чухлө пур. Сөрпү (82,6 процент), Елчөк (76,5), районсенчи хуәаләхсен те вәл самай. Сәв хушәрах Улатәр, Хөрлө Чутай, Тәвай тәрәхөсенче кирлин 30 процентөнчен те пөчөкрөх. Дизтопливо – 94,6, бензин 54,5 процент чухлө пур.

Вәрнар районөнчи Геннадий Ямуков фермер хуәаләхөнче те – ёсөи. Кәсәл кәна сурхисөм – 801, сөрүлми 230 гектар сөнче лартмалла-акмалла. Хальхи вәхәтра 200 гектар сине пөрчөллө тата пәрса йышши культурәсем акнә ёнтө.

Ака уйахён 26-мөшө тёлне

Районсем	Пөрчөллө тата пәрса йышши культурәсем акнә		Көрхи культурәсөне апатлантарнә	Көрхи культурәсөне сурелөнө	Вәрләх им-сәмланә	Минерал удобренийө хатёрленө
	га	%				
Улатәр	96	0,6	19,1	17,8	350	25,5
Элөк	0	0	20,6	0	320	51,3
Патәрөл	359	2,4	11	11	995	32,8
Вәрнар	50	0,3	15,8	1,4	810	93,8
Йөпрөс	0	0	0	0	20	37
Канаш	25	0,2	18,5	14,8	1550	35,7
Кусләккә	0	0	14,8	14,8	301	32,2
Комсомольски	246	2,1	10,1	13,8	1000	58,8
Красноармейски	36	0,3	39,4	26,7	30	67
Хөрлө Чутай	0	0	14,8	0	50	28,3
Сөнтөрвәрри	0	0	21,7	20,6	270	46,4
Муркаш	0	0	42,3	3,3	210	39
Пәрәкәв	70	0,6	35,9	25,1	526	30,8
Вәрмар	130	0,9	21,1	0	170	40,2
Сөрпү	45	0,3	37,4	12,8	1932	82,6
Шупашкар	0	0	47	14,7	710	63,5
Шәмәршә	425	4,5	16,1	16,1	220	42,5
Сөмөрле	0	0	3,6	0	120	48,3
Етөрне	0	0	27	0	320	52
Елчөк	137	0,9	15,1	26,2	2113	76,5
Тәвай	0	0	15,6	10	180	27,9
Республикө	1613	0,7	26	12,5	12197	49,8

Маттур Макаровсем

"Икӑ йӑкӑт", – теҫӑ Патӑрьел районӑнчи Каншелти пӑртӑван Макаровсем пирки. Асли, Сергей, 35-ре, шӑллӑ, Андрей, унран виҫӑ ҫул кӑҫӑнрех. Иккӑшӑ те авланман. Ҫамрӑк фермерсен те вӑхӑт ҫук, те ялта хӑр сахал. Сӑлтавне пӑлес тесе ыйту парсан: "Турӑ пӑрни хапха умнех ҫитсе тӑрӑ-ха", – тесе именчӑклӑн хуравларӑ Сергей Николаевич. Анчах ӗҫ тӑвас енӑе иккӑшӑ те ҫӑн маттурсем. Амӑшӑн вӑсемпе мухтанмалла. Ашӑ ҫӑре кӑнӑренпе ывӑлӑсем хуҫалӑха ҫирӑп тытса пыма пулӑшаҫӑ.

Эпӑ ҫитнӑ кун амӑшӑ хӑрӑ патне хулана ача пӑхма кайнӑ терӑҫ. Пилӑк тӑпренчӑк пӑхса ӑстернӑ вӑл мӑшӑрӑпе. Кӑҫӑннисем ывӑл пулнӑран кил-сурта пӑрахас темен. Ҫӑре, ывӑлӑх-чӑрлӑх, кайӑк-кӑшӑк юратаҫӑҫӑ. Кил картишӑнче мӑн кӑна ҫук: ӑне-вӑкӑр, пӑру, хур-кӑвакал, чӑх-чӑп, ӑратлӑ сысна амисем тата йышлӑ ҫурасем. Хӑйсемех ӑне сӑваҫӑҫӑ, сысна ҫӑвӑрлаттарасӑҫӑ, вӑкӑр самӑртаҫӑҫӑ, утӑ-улам хатӑрлеҫӑҫӑ, севок сухан акса ҫитӑнтереҫӑҫӑ тата ытти те.

Сергей аслӑраххи пулнӑран-ши ҫӑр

ӑҫӑ пирки хавхаланса каласа кӑтаратӑ. Уншӑн нимӑнле йывӑрлӑх та ҫук тейӑн. "Паллах, апла мар-ха, анчах вӑл вӑсене ҫӑмӑллӑнах парӑнтарса пыратӑ-ши е ыррине кӑна шанма хӑнӑхнӑ?" – ҫине-ҫинех мӑлтлетсе иртрӑ шухӑш пуҫра.

Хулара тӑпленис темен ҫамрӑка фермер хуҫалӑхӑ йӑркелеме пурнӑҫ хӑй хистенӑ темелле. Ҫӑртен уйрӑл-масса шулта вӑреннӑ чухнех пӑлнӑ вӑл. Вӑрнarti ял хуҫалӑх техникумне пӑтернӑ. Хуҫалӑхра агрономра тӑрӑшнӑ, ертӑҫӑ заместителӑ те

пулнӑ. Вӑл юхӑнсан хӑйшӑн ӑҫлеме тытӑннӑ.

Патшалӑх грантне тивӑҫмешкӑн юлашки икӑ ҫул конкурса хутшӑннӑ. Малтанхинче ҫӑнтерӑҫӑсен йышне лекме 0,01 балл кӑна ҫитмен иккен. Пӑлтӑр экономика кризисне пула грант илнисен йышӑ сахалланнӑ. Кӑҫал шӑллӑне, Андрее, ҫул парасшӑн. Сӑтлӑ ывӑлӑх ӑрчестисе ҫырс хатӑрленӑ бизнес-планпа вӑл конкурса хутшӑннӑ. Ӑнӑҫать-и е ҫук-и – ытла пӑшӑрханмаҫӑ Макаровсем.

Акӑ 5 пуҫ ӑне сӑтне усламҫӑсем

йӑнӑпе (ун чухне 1литрне 15 тенкӑе) йышӑннишӑн те ытла кулянмаҫ Сергей Николаевич. "Ӑне ывӑлӑх кӑна усраматпӑр вӑт. Сысна ами ҫӑвӑрлаттарса сутатпӑр. Пӑр ҫура (10 килограмми) 3 пин тенкӑе каять. 2 гектар ҫинче пахчаҫимӑҫ, ҫав шутра севок сухан ӑстеретпӑр. Тӑкака пӑри хупламасан вӑл теприн шучӑе саплӑшӑнать", – лӑплантарать мана фермер. Пуҫӑнче хӑйӑн ҫапах та сӑте усламлӑ тумалли шухӑш пур. Чӑртавара малашне ҫывӑхри ялти сӑт тирпейлекен пункта хӑй турттарасшӑн.

Унӑн шухӑшӑе хресчене пурте кирлӑ: ӑне те, сысна та, пахчаҫимӑҫ те... Укҫа енчен пӑри ӑнтармасан тепри пулӑшӑть. Ҫавӑнпа Макаровсем ӑркенмесӑр малашне ывӑлӑх шутне те, ҫӑр лаптӑкне те ӑстересшӑн. Ӑҫ тума техника ҫитет: тракторсем те, ҫӑк турттаракан автомашина та пур, агрегатсем те ҫӑнӑ. Банка парӑма кӑмен, хӑйсен вӑйӑе туяннӑ.

Мал ӑметлӑ Сергей ӑмӑр тӑршӑе шӑллӑе пурӑнма тӑллев лартман, паллах. Анчах унран инҫе тармаҫ. Кӑршӑре ҫӑр участокӑе туяннӑ, унта ҫурт хӑпартма хатӑрленет. ывӑлӑх усрама пӑчӑк ферма туса хунӑ та ӑнтӑ. Ӑҫчен качӑҫсен тӑлне хӑйсем пекех маттур хӑрсем кӑна тупӑнчӑр.

Ирина ПАВЛОВА.

Ҫурт, йывӑҫ лартрӑм. Ывӑлсем ӑстеретпӑр

Патӑрьел районӑнчи Сӑкӑтра пурӑнакансем пӑр-пӑринпе ӑмӑртмалла тенӑн хушма хуҫалӑхне аталантарасӑҫӑ. Килсерен капмар ҫурт-йӑр, ҫӑмӑл машина, ытти техника. Ялта ача сачӑ, чаплӑ ҫӑнӑ шул, культура ҫурчӑ, лавкасем, такӑр ҫул... Хуларинчен кая мар темелле. Вырӑнти производство кооперативӑ ура ҫинче ҫирӑп тӑни те ял пурнӑҫӑнче сисӑнет. Ҫамрӑксем тӑван тӑрӑхрах тымар ярасӑҫӑ. «Пирӑн хушма хуҫалӑхсем те лайӑх аталаннӑ, 5-6-шар ӑне тытаҫӑҫӑ, кайӑк-кӑшӑк, вӑлне хурчӑсем ӑрчестеҫӑҫӑ, – пӑлтерчӑҫ Сӑкӑт ял тӑрӑхӑнче. – Акӑ Кудряшовсен картиш тулли ывӑлӑх-чӑрлӑх».

Сӑмах ҫинех кантура ҫуллӑ те патвар арҫын кӑрсе тӑчӑ. Вӑл специалистсемпе каласнӑ май умра Александр Кудряшов тӑнине ӑнкарса илтӑм. Хастар ҫемьепе мӑнле паллашман-ха?

– Ыттисем пекех ывӑлӑх-чӑрлӑх усратпӑр, – сӑпайлӑн пӑлтерчӑ вӑл. – Ялта унсӑр май ҫук. Халӑ ӑлӑкхи мар, хушма хуҫалӑха аталантарма условисем ҫителӑкх: пай ҫӑрӑ, ҫӑмӑллатнӑ кредит... Сӑтне те килсех туянаҫӑҫӑ.

Ҫӑн та, Кудряшовсен ҫемье ферми темелле. Хальхи вӑхӑтра сӑвакан ӑнесем кӑна вунӑ пуҫ. Пӑрусемпе вӑкӑрсем вара 15-рен те иртнӑ. Унсӑр пуҫне ҫичӑ сысна ами ҫӑвӑрлаттарасӑҫӑ. Пыл хурчӑсем тытаҫӑҫӑ.

– Кайӑк-кӑшӑк тата мӑн чухлӑ? – кӑсӑкланатӑп унран.

– Кӑвакал, чӑх-чӑп, кӑркка шучӑсене йӑркеллӑ пӑлместӑп. Ҫуркунне ӑне вӑсен йышӑ икӑ-виҫӑ хут хушӑнать.

– Пысӑк хуҫалӑха та хӑвӑрах тытса пыратӑр-и?

– Мӑшӑрпа иксӑмӑрех ӑлкӑретпӑр. Ирхи пиллӑкх ӑҫе тытӑнатпӑр. Ӑнесене сӑт аппа-

рӑчӑе сӑватпӑр. Вӑсем пӑруланӑ май сӑвӑм хушӑнчӑ, талӑкра ӑне пуҫне 22 литр антарасӑҫӑ. Йӑлтах сутмастпӑр, хамӑра, ҫамрӑк пӑрусем валли хӑваратпӑр. Кунне 120-145 литр сутӑнать.

Чӑртавара уйрӑм пайтаҫсем килсех илеҫӑҫӑ-мӑн. Ҫур ӑне унӑн хакӑ чаксах пынине те палӑртрӑ арҫын.

– Сӑт пахалӑхне тӑрӑслӑҫӑ-и?

– Пахалӑхне ветеринари тухтӑрӑ, лаборант, пайтаҫсем тӑрӑслӑҫӑҫӑ. Уйӑхра икӑ хут килрен киле ҫӑрсе сӑте анализ валли илеҫӑҫӑ. Ҫавна май ҫынсем те паха чӑртавар сутма тӑрӑшаҫӑҫӑ.

Сысна ҫури те аван сутӑнать-мӑн. Курттӑм илсе каякансем те пур. «Капла йӑнӑрех, анчах хамӑран пасар тӑрӑх сутса ҫӑрме вӑхӑт хӑсӑкх», – ӑнлантарчӑ вӑл.

Александр Федорович унчен «Красное знамя» производство кооперативӑнче ҫирӑм ҫула яхӑн ветеринари фельдшерӑнче тӑрӑшнӑ.

– Предприятире ывӑлӑх

йышӑ чакнӑ, сысна усрама пӑрахнӑ май ӑҫсӑр юласси те хӑратрӑ. Ирӑксӑрех хамӑн ҫулйӑре шырама тиврӑ. Хушма хуҫалӑхра ывӑлӑх йышне ӑстертӑмӑр. Ял хуҫалӑх продукцийӑ туса илсе сутма тытӑнтӑмӑр, – каласа парать кил хуҫи. – Пире кура ялта пурӑнакансем те ӑнесем ытларах усрама пуҫларӑҫ.

Мӑшӑрӑ, Надежда Витальевна, ветеринари фельдшерӑ пулнӑ май хаваспах упӑшкине пулӑшнӑ, пӑрле тӑрӑшнӑ. Ял ҫыннисене ывӑлӑх-чӑрлӑхне сыватма пулӑшаҫӑҫӑ вӑсем.

Мӑшӑр пӑр ҫемье 9 ҫул ӑнтӑ.

– Ҫуркунне, тавралӑх чӑрӑлнӑ вӑхӑтра Атӑл хӑррин-

че паллашрӑмӑр, – аса илет ҫав вӑхӑта арҫын. Вӑл та хамӑр районтанах, Аслӑ Арапуҫӑнчен иккенне пӑлсен савӑнтӑм, пӑрпӑр тӑвана курнӑнах туйӑнчӑ.

Ҫутӑ сӑнлӑ, илемлӑ те ӑҫчен хӑре качӑ вӑҫертмен, кӑр мӑнтӑрӑе туй кӑрлеттернӑ. Ҫамрӑк арӑма икӑ хутлӑ чаплӑ ҫурта илсе килнӑ. Ҫапла, ҫемье ҫавӑричченех ашӑ-амӑшӑ, тӑванӑсем пулӑшнипе кирлӑччен капмар кермен ҫӑкленӑ.

– Ҫемье ҫичӑн ҫитӑннӑ эфир. Тӑван киле пуҫтарӑнсан ҫуртра кашни валлиех вырӑн ҫиттӑр терӑмӑр.

Халӑ йыш татах хушӑннӑ. Мӑшӑрӑн Арсенипе Всеволод ҫитӑнет. Пӑчӑкскерсем халех ашӑ-амӑшне пулӑшаҫӑҫӑ.

– Ку манӑн ӑне тесе чулаҫӑҫӑ. Сӑт аппаратӑе сума хӑтланаҫӑҫӑ. Ҫулла курӑк ҫитереҫӑҫӑ, – ӑшшӑн каласа парать ашӑ.

Кудряшовсен 1 гектар ҫӑр. Унта ывӑлӑх апачӑ туса илеҫӑҫӑ, анчах ытларах туянма тивет. Александр сӑмахӑ тӑрӑх – туяни меллӑрех, киле килсе параҫӑҫӑ. Уй-хирте ӑҫлеме вӑхӑт, халӑх кирлӑ ҫав. Кӑҫал вите-сарайне ҫӑнетсе пысӑклаташӑн ҫемье. Унта шыв кӑртме, тислӑк кӑларассине механизацилема палӑртнӑ. Ӑнесен йышне татах ӑстересшӑн. Тӑн, малашне ҫемье ферми те йӑркелӑҫ-и? Ӑмет-тӑллев пысӑк. Хастар та ӑҫчен ҫемье вӑл пурнӑҫланасса иккӑленмест.

Лариса НИКИТИНА.

ҪЫРӐНТАРУ – 2016

2016 ҫулӑн II ҫурринче илсе тӑмашкӑн «Хыпар» Издательство ҫурчӑн кӑларӑмӑсене ҫак хаксемпе ҫырантарасӑҫӑ:

«Хыпар» – **736,02** тенкӑ,
«Хыпар-эрнекун» – **338,34** тенкӑ,
«Хресчен сасси» – **260,28** тенкӑ.

Пёрле пурәнмалла, пёрле ёслемелле

← 1-мёш стр.

Ялта пурәнәкан специалистсене сурт-йёр савәрма ятарла субсидипе тивёстерни те пысак пёлтерёшлө. Патшаләх такака 70 процент таран саплаштарать. Аңа тёрлө отрасльте вай хуракансем тивёсёсё. Маларах сак пулшупа 35 сула ситмен сәмрәксем сөс уса курна, халә вара – 60 сула ситиччене. Ял хушаләх пирки малтанхи сүлсенче «төпсөр шәтәк» тесе паләртнә. Паян апла калаймән: ял аталанать, хитреленет. Кадрсемпе вара ёслемелле. Сәмрәксемпе төл пулса каласмалла, үкәте кёртмелле. Ял хушаләх-ёчче те бизнесе аталантарма, тупаш илме май пур. Паллах, ялти пётём ыйтәва татса паян-ха. Сәмахран, халәха таса шывпа тивёстересси. Сәк ёсене пурна-ласан сәмрәксем тәван тәрәхрах тәплөнөс.

Хәмла ыйтәвө те кәсәклантарчө пресс-конференцие хутшәннисене. Чәваш Ен Пусләхә Михаил Игнатьев РФ ял хушаләх министрәпе Александр Ткачевпа төл пулнә май сәк ыйтәва та хускатнә. Республика ку төлөшпе ятарла програм-мәна хутшәнса хәмла ситентерес ёсә аталантарасшән. Культурәна үстерме пөлөкөн специалистсем пур. Паллах, планта-цисене йөркенә кёртмелле, сөнө сортсем туса илессипе те ёслемелле. Иртнө ёмёрти 70 сүлсенче сөршывра 20 регион-та хәмла ситентернө, халә ку төлөшпе Чәваш Ен анча ёслет. «Симёс ылтән» хакө паян самай үснө. Сәвна май вәл тупаш күретех.

Ачасем валли – шул

Республикара маларах «Ача сачөсем – ачасене» проект әнәслә пурна-сланчө.

Халә вара ситенекен әру валли шулсем кирлө. Вунә сүл хушшинче 32 шул тума, реконструкцилема тата төпрен юсама паләртнә. Проекта пурна-слама Раçсөй бюджетенчен 12 млрд тенкө уйәрөс. Шупашкарти Гладков урамәнче, Садовай тата Сөнө хула микрорайонсенче ситес вәхәтрах пөлү сурчөсем сөкленессине пөлтерчө республика ертүси. Виçө султан шулсенче иккөмөш сменәра вөрөнекен пулмө.

«Сахал ача сүрекен пөлү сурчөсене хупма төллев тытман эфир, – терө Михаил Игнатьев. – Сәпла тума пурна-с хистет. Ачасем тарән пөлү илчөер тесе тәрәшатпәр. Никөс шулсенче вөрөнме паян пётём услови пур. Вөрөнекенсене пөлү суртне автобус туртарать».

Сөнтөрү кунө сывхарнә май республика ертүсинчен «Вилөмсөр полк» акцие хутшәнса пирки те ыйтрөс. Вәрсә кашни сывене хуйхә илсе килнө. Сәванпа та аңа манма юрамасть. «Кәсәл акцие ывәл хутшәнма кәмәл турө. Енчен те урәх ёс пулмасан хам та тухәп», – пулчө хурав.

Чәваш Ен Пусләхә спортпа туслә пул-нәран-и ку тема та айкинче юлмарө. Шупашкарти Пәр керменне ача-пәча сүрени те савантарчө аңа. Ситес вәхәтра Чәваш Енре Раçсөй шайөнче 50 амәрту ирттер-мелле. Ака уйәхөнче 4-шне йөркенә те ёнтө. Төп хуларә маунтинбайк тата биатлон енөпе ятарла центрсем тумалла. Хуларә сөс мар, ялсемпе район центрөсенче те спорт сооруженийөсем пулсан аванчө терөс МИХ ёсчөнөсем. Паллах, кашни шултах чаплә футбол уйөсем тума шантармарө ертүсө. Хәш-пөр район цен-

трөсенче ун пеккисем пур. Төслөхрен, Йөпресөре, Сөрпүре. Раçсөй конкурсне хутшәнса сүлсерен 20 спортзала төпрен юсанә. Ситес сүлсенче темисө теçетке юсаса сөнөтөсшөн. Михаил Игнатьев хай хоккейпа кәсәкланнәран сәк ваййа кәмәлланкәсене унта хутшәнма сөнчө.

Приоритетсем обществәпа, халәхпа пөрле канашласа пурна-сланаçсө. Ахальтен мар республикара «Пөрле пурәнмалла, пөрле ёслемелле» халәх программы йөркененнө.

Сүл-йөр ыйтәвө

Промышленносө предприятийөсем панкрута тухни те пәшәрхантарчө сәмах әстисене. Сәмахран, «Трактор завочөсем» концерн предприятийө паянхи кун ёслемест. Унән кун-сүлө мөнле пулө-ши малашнө? Унта вай хунә 10,5 пин сыв халө халәха ёсөпе тивөстөрөкөн центртан пособи илет. Паллах, заводән малашләхө пурах. Мөншөн тесен рынокра халхы вәхәтра хамәр сөршывра кәларнә техника, ял хушаләх машини пөлтерөшлө. Завод ёслесе кайсанах хәш-пөр ёсчөн унта пырө, теприсем урәх профессии илме пултарөс. Бюджет укци-тенкипе уса курса вөсен тепөр ёс алла илме май пур. Ёс рынокөнче хайсем валли вырән тупөс.

Раçсөй Президентне Владимир Путина «түрө лини» вәхәтөнче төрлө регион-тан сүл-йөрпе сыхәннә чылай ыйту панәччө. Сәкнашкәл каласу ку хутөнче те пулчө. Сәмахран, Канашра пурна-кансем хайсен кулянәвне республика ертүсине пөлтерчөс. Сүл-йөр ыйтәвне вәрт-тәнләхра тытманнине паләртрө Михаил Игнатьев. Хай те асәннә хуларә пулнине, унти лару-тәрәва аван пөлнине каларө.

Сүл-йөр проектне йөркенә чухне кана-лизацци пәрәхөсем пирки маннине пула вайлә сүмәр хысчән сүлсем сичне шыв тәрәт халө. Паллах, ку ёсене сүлталәк хушшинче пурна-слама май сүк. Сүл-йөр тәвас, юсас төлөшпе федераци бюджет-өнчөн укца-тенкө ситсен сәк хулана та пайсәр хәвармөс. Унсәр пусне Канаш монохуләсене аталантармалли програм-мәна көнө май сахалтан та 500 млн тенке тивөсө. Ку нухратран та вырәнти сүл-йөре юсама ямашкән пулать. Сәпла вара 5-6 сүлтан Канаш татах та илемленө.

Кәсәлхи ака уйәхөн 21-мөшөнче Раçсөй Правительствин Председателө Дмитрий Медведев Чәваш Енө соци-аллә пөлтерөшлө объектсем тума 610 млн тенкө уйәрмашкән хушу сине алә пуснә. Икө объект Шупашкар хулине никөслөнөренпө – 550 сүл, Чәваш авто-номи облаçне йөркенәренпө 100 сүл ситнө май уявләкан меропрятисен планне кёртнө. Асәннә укца-тенкөсөсө пусне республикана 2017 султа та хуш-ма нухрат килө. РФ Правительствин хушәвө тәрәх пётөмөшлө сумма – 916 млн тенкө. Унсәр пусне Чәваш Ен «Ял территории сирөппөн аталантарасси» программәна хутшәнса 85 млн тенке тивөсө. Вәл шәпах ялсенчи сүл-йөре юсама, тума такакланө.

Журналистсене сәк ыйтусем те канәс памарөс: коллекторсен сүлне пүлесси, нумай хваттерлө суртсене капиталлә юсав ирттернөшөн тўлеттерни, Крымри йәхтәшәмәрсен кун-сүлө, Сөнө Шупашкарти йәлари хытә каяшсен полигонөн ёсө-хөлө тата ытти те. Республика ертүси пур ыйтәва та төплөн, туллин ху-равларө.

Валентина ПЕТРОВА.

«ТЕРМИНАЛПА» СҮРТ ТҢВАТПӘР

Хамән сурт тәрри айөнче

4-мөш канаш

Сурт-йөр строительствин лидерөсемпе – пөлтөр сыв пусне 1-1,5 м² пурәнмалли сурт-йөр хута янә Тюмень, Ленинград, Калининград, Мускав, Белгород облаçөсемпе – Чәваш Енө, асәннә кәарту 0,67 тәваткалла танлашнәскере, тупашма йывәр. Кашни сыв пусне хута янә тәваткал метрсемпе пирөн республика 2015 султа-Раçсөйри регионсен рейтингөнче 17-мөш вырән йышәннә – япәх мар кәарту. Сәпах сисчөвлентерөкөн самантсем пур.

Отрасльте лару-тәрәва тишкернө май "Терминал" сүту-илү комплексөн гендиректорө Владислав Никитин республикари строительсен кәартәвөсем сөршывшән ансат мар вәхәтра та аваннине паләртать. 2015 султа мөнпур сәлкүс укципе Чәваш Енре 833 пине яхән тәваткал метр сурт-йөр хута янә. Чәнах та, умөнхи сүлталәкрипе танлаштарсан позициясене кәштах, 3,4%, чакарнә, анчах сәкән объективлә сәлтәвөсем пур. Сәпах Владислав Леонидовича пәшәрхантараканни – урәххи. Юлашки пилөк султа тунә нумай хваттерлө суртсен тўпи икө хута яхәнах пысәкланнә – строительство компаниөсен әнәслә ёсөшөн савәнма пулать. Анчах медалөн тепөр енө те пур. Строительство компанийөсем сурт-йөр хута ярас енөпе үсөмлө ёслөнө-төк, эппин, уйрәм сывсем сурт-йөр тәвассин тўпи чакса пырать. Пётөмлетү хурләхлә: пысәк хуласем аталанаçсө, ял вара хәрәт...

Чәваш ялөсенче шәпах лайәх та сирөп сурт сөмье ёсчөнлөхне, әнәсләхне өнөтөрөкөн паллә вөт-ха. Апла-тәк яла сүхататпәр-им?

– Аплах хәрүшә төмөттөм, – ләплантарать Владислав Леонидович. – Пирөн сүту-илү сурчөн йышлө клиентөсемпе каласнә май сәкна туютәп: юлашки вәхәтра тәван сөр сичне төплөнөс текенсем нумайлансах пыраçсө. Хула сывнисем те хула шәв-шавөнчөн айкинөрөх сурт тәвас кәмәллә.

Нумайәшө әнланать: паянхи сәмәл мар вәхәтра сурт сөклени, хушма хушаләх тытнө – пухнә укца-апа уса курмалли чи лайәх мөл. Эфир вара сурт сөклес өмөте пурна-сламашкән кашнинөх пулшәма хатөр.

"Терминал" – регионти стена тумалли материалсемпе курттәмәнн тивөстөрөкөн чи пысәк базәсенчөн пөри. Кунта облицовка кирлөчөн пите пысәк ассортименчө, газобетон, сурт тума кирлө ытти стройматериал яланах пур. Пётөмпөх – заводсен хакөпе е унтан та йүнөрөх, сәкә сурт тумалли такасене самаях пөчөклетме май парать.

Пулас сурт проектне тўлевсөр суйласа илме пулать, специалистсем материалсем мөн чухлө кирлине, вөсен хакне шутласа парөс, строительствән сөнө технологийөсемпе паллаштарөс. Стройматериалсене "Терминал" транспорчөпе вырәна кирлө кун тата кирлө сөхөтре тиесе пыма пулать. Васкавлә мар-тәк – кирлөчө сүту-илү комплексөн скләчөсенче тўлевсөр упрама май пур.

Кирлөчө газобетон сутасси вай илсөх пырать – сүту-илү комплексөн подразделенийөсенче көрөк арки йәваласа ларма вәхәт сүк. Строительство хөрсө ситнө тапхәрта дефицитран сыхланма май пулө-и – шантарсах калаймәсчө. Сәванпа та ырана хәварни вырәнсәр – стройматериалсене сәкәнәта тата халөх туянмалла.

КӨСКЕН

Ытларах пулшөс

Чәваш Енө сәк эрнере РФ транспорт министрө Максим Соколов килсе кайрө. Республика ертүси Михаил Игнатьев аңа автосүл сывпәкө сичне көтсө илчө. Ытахальтен мар – регион пөлтерөшлө сүлән пөр пайне "Раçсөй автодор" харпәрләхне куçарма ыйтнә. Унсәр пусне сүл-йөр төлөшпе регионта пурна-сланақан проектсемпе паллаштарнә.

Төлпулу вәхәтөнче министр район, хула администрацийөн пусләхөсемпе, сүл тата транспорт организацийөсен ертүсисемпе йөркенөнө канашләва хутшәннә. Чәваш Республикәи Раçсөйри транспорт тытәмөнче пөлтерөшлө вырән йышәннине паләртнә май патшаләх регионсенчи сүл-йөре аталантарма тәрәшнине пөлтернө. 2016 султа сирөплөтнө бюджетран 40 млрд тенкө ытларах укца уйәрмалла.

Федераци Чәваш Енри сүл-йөр тытәмне аталантарма пулшәннә пётөмөшлө укца виçi 1 млрд тенкөрен иртнө.

Канашләва пухәннисем пирөн республика витөр иртекөн пысәк хәвәртләхлә "Мускав – Хусан" магистрале проектлас ёс вөслөнөвне тата ытти ыйтусене сүтсө явнә.

Чи лайәх вөрентекенсем

Чәваш Ен Пусләхө Михаил Игнатьев республикари педагогика әсталәхөн конкурсөнче сөнтөрнө ёсчөнсене чыслама хутшәннә. Вәлах сөнтөрүсөсен ячөсене те асәннә.

"Чәваш Енри сүлталәкри учитель-2016" ята Муркашри вәтам шулта вырәс чөлхипе литературине вөрентекөн Алина Паладьева тивөснө. Сөнө Шупашкарти "Чебурашка" ача сачөн воспитателө Татьяна Шавикова хайөн ёсчөсөсем хушшинче мала тухнә. Куславккари 3-мөш вәтам шулти Ольга Полозова сүлталәкри чи лайәх класс ертүси пулса тәнә. Шәмәршәри вәтам шулти Ирина Ревунова соци-аллә педагог та республика шайөнче паләрнә. "Сүлталәкри чи лайәх педагог-психолог" ята Сөнө Шупашкарти "Пөчөк сөршыв" ача садөнче вай хуракан Елена Визгина сөнсе илнө.

Вөсене пурне те Чәваш Республикәи Пусләхөн премийөпе хавхалантарнә.

Ирина НИКИТИНА.

Сәк адреспа
КӨТӨТПӨР:

Шупашкар, Канаш сүлө, 711 сурт, Алькеш, «Терминал» сүту-илү комплексө; тел.: 8-8352/30-55-10, 30-55-15; www.terminaltk.ru.

Хисеплө Донор

? Манан «Раçсей хисеплө донор» палла пур. Эпә сәмәлләхсемпе уса курма, пенсие иртерех тухма пултаратп-ши? Сергей МИРОНОВ. Кашан район.

Юн тўлевсәр парасси кашнин хайән ирәкә. Сапах патшаләх донорсене пулашма тәрәшатә. Юн парса вәсем вунвун ҫынна виләмрен ҫалаҫсә.

40 хут юн е 60 ытла плазма панә Раçсей граждәнсене «Хисеплө донор» паллапа чыслаҫсә. Сака вәсене патшаләхран сәмәлләхсем илме ирәк паратә.

Сәмәлләхсем тата социалла тўлевсем пирки «Донор юнә тата унан компоненчәсем ҫинчен» саккунра пәхса хәварнә. Шел, саккунра донорсене пенсие иртерех кәларассине паләртман.

Тәванләхә ҫирәплетме

? Тәп әткерсә пулнә май анне сурт-йәрне хам ҫине куҫарашән. Анчах документра хушамата йәнәш ҫырнине (пәр саспалли йәнәшнә) халә тәванләхә тепәр хут ҫирәплетме тивет-мән. Сака тәрәсех-ши?

Маргарита ВАСИЛЬЕВА. Вәрмар район.

Тәванләхә суд урла ҫирәплетме тивә. Аңа валли сака еҫсене тумалла:

- тәванләхә ҫирәплетекен документсем пустармалла;
- тәвансенчен, юлташсенчен судра күнтелен пулма ыйтмалла;
- вырәнти район судне заявлени ҫырсә памалла.

Регистраци кирлех-ши?

? Аякран куҫса килнә хыҫсән ҫәрпүри тәвансем патәнче вәхәтләх регистрацие тәтәм. Яланләх прописка ниҫта та ҫук. Кәсех тивәслә канәва тухма хатәрленетәп. Пуранакан вырәнти пенсие илме пулатп-ши?

Анна СОРОКИНА. Ҫәрпү район.

Әсир пуранакан вырәнтих пенсие илсе тәма пултаратәр. Сака патшаләх пенсипе тивәстерессипе йышәннә федераци саккунәнче те пәхса хәварнә (24-мәш статья 1-мәш пункт).

Асәннә пунктра паләртнә тәрәх – гражданин пуранакан вырәнтих тивәслә канәва тухсан пенсие те унтах илсе тәрә.

Ҫәсәрләхшән стаж, пособи

? Ҫәсәрләхшән пособи илсе тәнә вәхәт стажа кәрәт-ши? Вера НИКОНОВА. Йәпреҫ район.

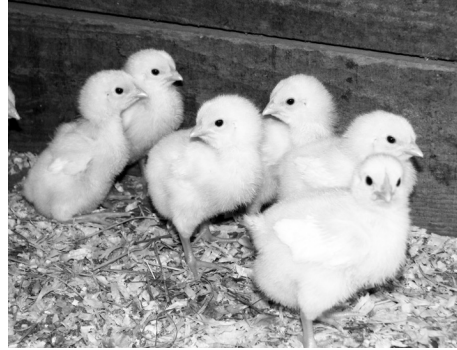
Федерацин «Страхов пенсийә ҫинчен» саккунән 12-мәш статийе киләшүллән еҫленә вәхәтпа танах стажа сака тапхәрсем кәрәсә:

- еҫсәрләхшән пособи илнә вәхәт;
- общество еҫне тўлевлә хутшәнни;
- еҫпе тивәстерекен патшаләх служби янипе урәх еҫе куҫни.

ВЫЛҘХ-ЧӨРЛӨХ

Таләкри чөп те лайәх ҫитәнәт

Аш валли кросс е бройлер чәх чөпписене үстерсен аван. Мөншән тесен хәвәрт үт хушаҫсә тата вәсем хушшинче вилнә тәсләх сахал. Пәр таләкри бройлер хакә кросран чылай йүнәрех. Унан йывәрәшә – 40 грамран сахал мар. 56-мәш кун тәлне вәл 1500-1600 грама ҫитет, 80-мәш куна виҫи 3 килограмран та иртме пултаратә. Аш валли бройлера 80 кунран ытла ҫитәнтерме сәнмәсә, мөншән тесен сака вәхәт тәлне майәпен үсме тытәнәт, үт япәх хушатә. Капла аңа апатласа ытларәх тәкакланма тивет.

Хәшә-пәрин шухәшәпә таләкри бройлера үстерме питә йывәр, нумайәшә вилет. Кәшт асләрах чөп туянсан лайәхрах-мән. Сапла та, анчах

таләкри бройлер ытисем пекех черчен те йәваш. Кәшт үсни вара пәр вырәнтан тепәр ҫәре куҫарнә чух питә чирлет. Унсәр пуҫне пәр таләкрин хакә йүнәрех. Тәрәс пәхсан аңа туяни тупәшләрах, паллах.

Таләкри бройлер йывәрәшәпә 40 грамран сахал пулмалла мар. Сәмси тәсәрленнине, мамәкә пәр-пәрин сүмне ҫыпсәннине ан туянар. Кунаш-калли чирлә. Сывви йәрә, апата юратса ҫиет, мамәкә йәлтәртататә, куҫә тәппипех уҫалнә, сәмси яка. Чөппе пысәк тата палла чәх-чөп фабриксенчен туянма тәрәшмалла. Кун пек чух

вәл лайәх әратран пулни иккәлентермест.

Таләкри бройлер сивәрен питә хәрәт, ҫавәнпа аңа фабрикарә ашә витерен пуранмалли ҫенә вырәнә хәвәртрах илсе ҫитермелле. Аңа малтанах хатәрлемелле. Чөппем валли пәчкә кәрпинчен тунә ҫүллә ай сарәм тумалла, аңа ҫиелтен таса, сарлака пирпе витмелле. Урәхла каласан, витере вырән уйәрмалла. Унта пәр тәваткал метр ҫинче 10-15 чөпә вырнаҫмалла. Вәсене ашәтмалли хатәр пулмалла, ай сарәм шайәнче температура 33-34 градуспа танлашмалла.

10 кун иртсен уйәрнә вырән кирлә мар, пир татәкне илсе хураҫсә. Витене вәйсәр ҫутәпа тивәстермелле, ҫутә кун тәрәшә 17 сехетрен сахал пулмалла мар. Лайәх ҫитәнтерме чөпписене тәрәс апатламалла.

Пәранланә хыҫсән

? Виҫем кун ҫәрлә сурәх пәранларә, икә путекпе савәнтарчә, анчах ир енне пәри вилчә. Теприне вәйсәррине кура пүрте илсе кәтәмер. Амәшән сәчә ҫук, ене ырри йышши кәна кәшт тухатә тата ҫилли питә пәчәк. Путек емесшән, анчах унтан нимән те юхмасть. Юратә, качака пәранланәран унан сәтне еҫтерепәр. Халә сурәхән варвитти пуҫланчә. Сәлтавне пәлместпәр. Яланхи пекех апатлатпәр. Анчах вәл утә ҫиесшән мар, тәтәш выртасшән. Мән тумалла?

Марина ЯКОВЛЕВА. Сәнтәрвәрри район.

Ахәртнех, пәранласан хыҫне ҫинә е хайән айәнчи таса мар ай сарәмне ҫулса организмне наркәмәшлантарнә. Утәсәр пуҫне ытине пурне те пустарса тасатәр. Сурәха марганцовка шәвекне 0,5 литр еҫтерәр. Аңа ҫутә хәрлә тәслә пуличчен шывпа хутәштармалла.

Евгения РАМИНА, ветеринар.

Кам мән чухлә еҫет?

- ✓ Чи нумай шыв еҫекен выльәх – сәвакан ене. Аңа вәтамран таләкра 65 литр шыв кирлә.
- ✓ Сурәхпа качакана 8-шар литр шыв ярсә памалла, вәсен путекәсене амәшәнчен уйәрсан – 2 хут сахалрах.
- ✓ Ҫура емертекен сысна ами кунне 20 литр шыв еҫет, ҫавәрламанни – 8 литр сахалрах. Самәртан ҫамрәк сысна – 6, ҫурана 2 литр шыв кирлә.
- ✓ Чөчә емекен кролик ҫури таләкра 1-2 литр шыв еҫет.
- ✓ Килте үссе ҫитәннә кайәк-кәшәк нумай шыв еҫет: хур – 1,5, кәркә – 1,3 литр. Кәвакаппа чәхха 1 литр сахалрах кирлә (900 тата 500 мл).

СПЕЦИАЛИСТ СӘНЕТ

Ҫурхи садра, пахчара

? Кәсалхи ака уйәхән пуҫламәшәнче наци радиовәпе «Ялтан яла» кәларәмра сад-пахчари ҫурхи еҫсене тата ҫәрулмине чир-чәртән мәнле упрамаллине каларәҫ. Шел, уҫалла сәнүсене ҫырсә елкәреймерәм. Аңа хаҫатра туллинрех пичетлесе кәлараймәр-ши? Леонид КУЗЬМИН. Етәрне район, Хупахушкән ялә.

Кун пек ыйтакансем татах пулчәҫ. Вулакансен кәмәлне шута илсе **Алевтина ТИТОВА** агронома, Чәваш Республикин ял хуҫаләхән тава тивәслә еҫченне сәмах паратпәр.

Асәннә кәларәмра сад-пахча еҫәпә шәпах вәл паллаштарнә.

Вәрләх

Халхи вәхәтра вәрләх тупса илеси кәткәс мар. Кашни лавккара-пасарта тенән сутаҫсә. Эпә вара пахчаҫимәс вәрләхне пасарта туямастәп, яланах ятарлә лавккаран илетәп. Ыттисене те ҫавнах сәнәсшән. Халә калчана килтех үстерме тәрәшаҫсә. Чи кирли – йәркеллә сорт суйласа илесси.

Вәрләхә акас умән пакетран

кәларса тәрәслемелле. Пушшисене уйәрмалла, туллисене марляпа чәркемелле, марганцовка шәвекәнче (кәрен тәслә пулмалла) 15-20 минут тытмалла. Унтан тәрә шывпа сумалла. Вәрләхә марлярах хәвармалла. Типесрен полиэтилен пакета хумалла, ашә вырәнти тытмалла. Шәтма пуҫласанах унтан илмелле. Кашни сорта уйрәм тирәке аксан аван. Калча валли пысәк та ҫүллә савәт кирлә мар. Кун пек ҫәрте унан тымарә вәрәмланатә, иккәмәш тымарә аталанаймасть. Ашәх савәтра тымарә ҫирәпленет, тухәса үстерет.

Эпә ир пулакан сортсемпе ытларәх еҫлеме сәнәсшән. Ун пек помидор сорчәсем: «**приполярный**», «**ямак 200**», «**руслан**», «**непасынкующийся**». Ку тәмәсем ҫүллә мар, ҫавәнпа вәсен папкисене хуҫмаҫсә.

Купәста сорчәсем: «**казачок**», «**трансфер**», «**дитморская**», «**копенгаген**», «**маркет**». «**Копенгаген**» сивве те чәтәмлә. «**Валентина**»,

«**парус**» текәннисем каярах юлса пулаҫсә, вәсене салатра, тәварлама уса кураҫсә. «**Харьковская зимняя**», «**зимовка**», «**подарок**» сортсем пулса ҫитиччен нумай кәтмелле.

Акатпәр, им-ҫамлатпәр

Пахчаҫимәс вәрләхне акас умән эпин шәвекәнче тытсан лайәх. Сака калчана шәтса тухма пулашатә, чирчәртән сыхлатә. 1-2 тумлам эпин препаратне 100 мл шывра хутәштармалла. Вәрләхә марляпа чәркесе сака шәвекре 7-8 сехет тытмалла. Савәтри тәпрана лайәх пуҫарантармалла, якатмалла. Хыҫсән тин вәрекен шывпа е марганцовка шәвекәпә (кәрен тәслә пулмалла) тәпрана шәвармалла. Сапла тунинфекцие пәтерме пулашатә. Ҫәр сивәнсенех йәр туса вәрләхә акмалла. Савәта е еҫкә пленкәпа витсе ашә вырәнә лартмалла. Калча шәтса тухсан пленкәпа илмелле, пүләмри уҫа та ҫутә вырәнә куҫармалла. 2-3 ҫулҫи тухсан уйәрса лартмалла. Тепәр эрнерен апатлантармалла: 1 апат кашәкә мочевиная е азофоска минерал удобрение 10 л шывра ирәлтерсе пәчкәкән шәвармалла. Унпа 10 кунра пәр хут уса курсан ҫителәклә.

ТЭПЕЛ

Христос чөрләнә Аслә кун – Христос тәнне ёненекенсемшён тәп уяв. Кәшәл вәл су уйәхән 1-мәшне тўр килет, пәр эрне тәсәлать. Эрнери кашни кун сұтә шутланать: Сұтә тунтикун, Сұтә ытларикун... Чылайәшә Мәнкун сымәсне чиркўре келә туса тасаттаращә. Мәнкунән пәрремәш кунәнче ентешсем килтен киле сўренә, тәван-пәтенне рете пустарәннә. Сәк йәла-йәркене хәш-пәр тәрәхра халә те тытса пыращә.

Уяв сәтелә

Мәнкун сәтелә апат-симәспе пуян. Тәп сымәс – хәретнә сәмарта, кулич, пасха. Чәх, сысна какайәнчен хатәрленә сымәссем, сырталли, салат тата ытти те уяв сәтелне пуянтатмалла.

КУЛИЧ

Кирлә пулать: 3 стакан сәт, 2,5 стакан сәнәх, 50-70 г сәпре, 10 сәмарта, 2 стакан сахәр, 700 г ёне сәвә, тутә кәмеләх тәвар.

Сәте кәштах әшәтмалла, сәпре ярса ирәлтермелле. Сәнәхә вәри сәтпе лайәх хутәштармалла, сивәтмелле. Сәтпе сәпре хутәшне ямалла, чустана хәпартма әшә вырәна лартмалла. Унта сахәрпа кәпәклантарнә сәмарта сарри, ирәлтернә ёне сәвә ярса пәтратмалла. Сәмарта шуррине мисерпа кәпәклантармалла, чустана хушмалла. Кәштах сәрмалла, тәпне су сәрнә, сәнәх сапнә формәна сурри таран тултартмалла. Чуста хәпарсан сиелтен сәмарта саррипе сәрмелле, духовкәра пәсәрмелле.

КӘМПАПА АШ

Кирлә пулать: 250 г сысна какайә, 250 г пәру ашә, 250 г сәт, 2-3 сәмарта, 100 г пәсәрнә е әшаланә кәмпа, 125 г сәнәх, 1 пус сухан, 100 г ёне сәвә, тәвар, авәртнә хура пәрәс, симәс петрушка, чабер.

Какая аш арманә витәр кәлармалла. Унта сәмарта, сәт, сәнәх, тәвар, пәрәс, вәтетнә кәмпа, петрушка, 1 пус

сухан, чабер хушмалла, лайәх пәтратмалла. Формәна е противене супа сәрмелле, аш-какай хутәшне тултартмалла, духовкәра пәсәрмелле.

САЛАТ

Ёне выләх какайне (шәмәсәрри), хура сливәна вәттән турамалла. Ёсен-тәран сәвәпе әшаланә шампиньон, вәтетнә асәтәрхан мийәрә, уләм пәрчи пек туранә симәс панулли, ыхра, 1 пус сухан хушмалла, майонез ярса пәтратмалла.

ПАСХА

Кирлә пулать: 2,5 кг тәпәрчә, 1 стакан хәйма, 200 г ёне сәвә, 2 чей кашәкә тәвар, 1/2 стакан сахәр.

Тәпәрча аләпа сәтәрсә ала витәр кәлармалла, хәйма, ёне сәвә, тәвар, сахәр хушса лайәх пәтратмалла. Таса салфетка (сәмсе те сўхе пусма татәкә) илмелле, шывпа йәпетсе формәна типтерлән хумалла, тәпәрча тултартмалла. Сиелтен салфетка хәррисемпе, унтан хупәлчапа хупламалла, йывәр япала хурса сивә вырәна лартмалла. Турилкене сәрланә сәмарта-семпе илемлетмелле.

Сәнавсем

• Мәнкун кашине йытә вәрсен халә-ха йывәр пулать тещә.

• Мәнкун каш сұмәр сусан тырә пулать тещә.

• Аслә прәсник кун сын патне пирвай кәрсен әна минтер сине лартащә. Чәхсем, хурсем чәпписене аван кәларччәр тесен хускалмасәр лармалла.

• Мәнкунра уяр пулсан хәл часах лармасть тещә.

• Мәнкун каш ёне макәрсан – инкеке.

• Мәнкун каш уяр чухне сұл уяр пулать.

• Мәнкунра сәнә япала тәхәнмалла.

• Мәнкунра сивә сұмәр пулсан сәвәпех сивә, йәпе пулә.

• Мәнкунра сичә тәслә кукаль тумалла тещә.

• Мәнкун пусламәш кунәнче ирхине хәвел хәрелсе тухсан сәв сұл тулә аван пулать.

Пәр йәран сінчи культураәсем

Пур культура та ыттипе пәр йәран сінче юнашар ўсинне киләштермест. Сәвәнпа акиччен сәкна та пәлмелле. Куккурус, пәрса, кавән пәрле те аван ситәнещә: куккурус пәрсаңа ўсме пуләшәт. Пәрса вара ун йәри-тавра явәнса сәкленет. Кавәнән сарлака та пысәк сұлси сұмкурака ашкәрма памасть.

Суханпа кишәре те пәр йәран сине акма-лартма юрать. Сәлтавә ансат: сухан тымарә сиелте, кишәрән тарәна каять. Йәран икә енәпе – сухан, варрипе кишәр (икә йәрпе) йышәнат. Сухан лартнә чухне кәлпе уса курсан аванрах.

1 л кәле 1 апат кашәкә минерал удобренийәпе хутәштармалла, йәран сине хывмалла. Шәтса тухсан 10 л шыва 1 апат кашәкә мочеви́на е суперфосфат минерал удобрение ирәлтермелле, 1 апат кашәкә крассын хушса шәвармалла. Ку мел сухана хәвәрт ўсме пуләшәт, хурт-кәпшанкәран сыхлать. Кашни икә эрнере пәр хут апатлантарсан ситет.

Сәрулли вәртәнләхәсем

Сәнталәк әшәтнә май сәруллине нұхрепре, тәп сакайәнчен кәларса яровизацилемелле. Республикәра пурәнакансенчен 60-70 проценчә «удача», «невский» сортсем ситәнтерет. Хушма хушаләхсенче те анлә сарәлнә вәл. Вәсем йәпе е типә сәнталәкра та тухәс парасщә. Юлашки сұлсенче «импала», «ред скарлет», «ред соня», «беллароза», «гала», «венета» сортсем те сарәлсах пыращә. Вәсем ир пулаканнисем шутланащә. Епә «гала», «венета», «беллароза» сортсене кәмәллатәп. Тути аван, лайәх упранащә. Унсәр пусне вәсене республикәри хушаләхсем те сутащә.

Сәрулли вәрләхне лартас умән 2-3

кун ятарлә шәвекре тытмалла. 2 витре шывра 40 г мочеви́на, 60 г суперфосфат, 10 г бор йўсекә, 5 г тимәр купоросә (медный купорос), 1 г марганец ирәлтермелле. Унтан сәк шәвекре 4 витре сәруллине 30 минут тытмалла, кәларса типәтмелле. Унпа тепәр хут уса курсан вәрләха 2 сәхет тытма тивет. Ку мел сәрулли тухәсне икә хут ўстерет.

Йывәс-тәм

Улма-сырла йывәсәсене хурт-кәпшанкәран сыхлама папка е кәчкә кәлариччен ятарлә шәвекпе уса курмалла: 10 л шывра 700 г мочеви́на (кристаллә удобрение) ирәлтермелле, улма-сырла йывәс-тәмне сирпәтмелле. Сұлсә кәларсан ку ёсәпапанма юрамасть, мәншән тесен әна сиен кәна кўретәр.

Сұлсә кәларнә хысәән вәсене минерал удобренийәпе апатлантармалла: 10 л шывра 3 апат кашәкә азососка е нитроаммофоска ирәлтермелле те йывәс-тәме сирпәтмелле. Алә айәнче вәсем пулмасан 10 л шывра 3 апат кашәкә мочеви́на, сур стакан кәл ирәлтерсе сапсан та лайәх пуләшәт. Сырлана шурә сывләм чирәнчен сыхлама фитоспоринпа уса курмалла.

СЫВЛАХ

Сўс тәкәнәт

? Сўс час-часах тәкәнә пусларә. Сәкә пәр-пәр чирпе сыхәнман-ши?

Галина ШАЙМАНОВА.

Патәрвел районә.

Кунне 60-100 сўс пәрчи тәкәнншән кулянма кирлә мар. Сәкә йәркеллә пуләм. Енчен те ытларах пулсан вара сисчәвленмелле.

СӘЛТАВСЕМ:

1 **Организма тимәр ситменни.** Хәрарәм әна ытларах уйәх хушши вәхәтәнче сұхатать.

2 **Стресс.** Ун чухне сўс тәкәнә пуслать.

3 **Тәрлә чир-чәре пула.** Щит евәрлә пар, сахәр чирә, ўпке шысәси, сәмарталәх поликистозә, пўре си парә, венери чирәсемпе аптрасан.

4 **Организма эмелсем юрамани.** Юн пусәмә ўсинчен, шәк хәвалакан, ача юласран сыхланмалли препаратсемпе, стероидсемпе уса курсан. Сәвән пекех аспири́нпа та.

5 **Сўсә упрама пәлменни.** Әна вәсәмсәр сәрлани, час-часах фенпа тата бигудипе кәтралатни сўсә сиен кўрет. Сәвәнпа та вәхәтран вәхәта әна кантармалла.

6 **Апат хутәшәсемпе пәлмесәр уса курни.** Селенран сыхланмалла. Сәвән пекех пәлмен кураксенчен те.

7 **Пусри юн тымарәсене юнпа тивәстәрес ес пәсәлли.** Час-часах кофе ёснәрен юн тымарәсем хәвәрт сарәлащә, хәвәрт пәрәнещә. Сәвна май сўс сиенленет.

Сиплә

кураксем

Хупахпа пўре тата ват сұлсән чирәсемпе нушаланакансене сиплесщә. Сәвән пекех вәл ўт-тире чирчәртен тасатать, сўсә сирәплетет, вар хытнәнчен тата геморройран лайәх. Кун пек чухне хупах тымарәнчен тата сұлсирен шәвек вәретсе ёсмелле. Сахәр чирә аптратсан та хупах тымарә пуләшәт.

Вәлтәренне чылай чиртен уса куращә: юн кайнинчен, геморройран, пўрере чул пулсан, пәвертен, ват хәмпинчен, ўт тәртаннәран, вар хытнәран, чәререн, туберкулезран, бронхитран, аллергирен. Сәвән пекех вәл сўсә сирәплетме пуләшәт, ўт-тир чирәнчен сиплет.

Вәлтәренне аскорбин йўсекә, каротин чылай. Вәл витаминсемпе те пуян.

Сәк ўсен-тәран сын организмәшән кәна мар, пўләмри чечкәшән те усәллә. Вәлтәрен ситәнекен тәпра уншән сәв тери паха.

Асәрхаттарни: халәх сәнекен сывату меслечәсемпе уса куриччен тухтәрпа канашласа пәхмалла.

УЙӘХ КАЛЕНДАРӘ

Число, кун	Ака, 28 – кәсәрникун	Ака, 29 – эрнекун	Ака, 30 – шәматкун	Су, 1 – вырсарникун	Су, 2 – тунтикун	Су, 3 – ытларикун	Су, 4 – юнкун
ХӘВЕЛ	тухать	4.13	4.10	4.08	4.06	4.04	3.59
	анать	19.25	19.27	19.29	19.31	19.33	19.35
Кун тәршшә	15.12	15.17	15.21	15.25	15.29	15.34	15.38
УЙӘХ	тәхри	катәлса пырать	катәлса пырать	катәлса пырать	катәлса пырать	катәлса пырать	катәлса пырать
	кунә	21-мәш кун	22-мәш кун	23-мәш кун	24-мәш кун	25-мәш кун	26-мәш кун
		Ту качаки паллинче	Шыв тәкан паллинче	Шыв тәкан паллинче	Шыв тәкан паллинче	Пулә паллинче	Пулә паллинче

ЧЕРНОБЫЛЬ АВАРИЙЁ: 30 ҘУЛ

«Ҙак кунсем манҗсран тухмаҗсҗё»

1986 җулхи ака уйахен 26-мёшө. Чернобыль, Припять хулисем, Украина, пётөм Совет җёршывё таран ыйхапа җыварна. Ҙак шәпләха җур җёр иртсе 1 сехет те 23 минутра хәрушә икё взрыв татна. Чернобыльти атом электростанцийен таваттамёш блокё сывләша сирпённо.

Чернобыль асанна станцирен 15 җухрама вырнаҗна, хулара 12 пин җын пурәнна. Припять вара – 0,5 җухрама, аваричен 49 пин җын кун кунланә унта.

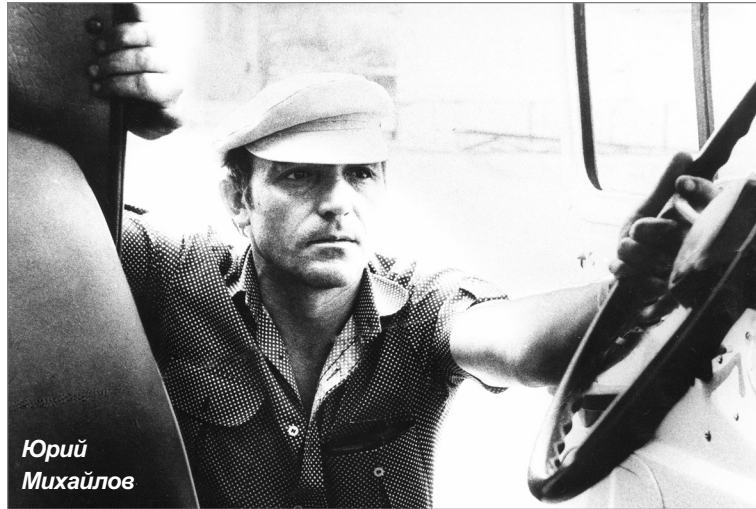
Ака уйахен 27-мёшөнче җёршыв ертүҗисем Припять хулинчи җынсене эвакуаци тума паләртна. 3 сехетре 1100 автотобуспа 50 пин җынна хәрушә вырәнтан куҗарса кайна. Вёсене пурне те 2-3 куна җеҗ яратпәр тесе ләплантарна, анча хәшө-пёрин таван кётесөнчен өмёрлөхөх уйрәлма тивнө.

Аварие пула сиксе тухна өҗсене пурнаҗламашкан җынсене пётөм Совет Союзөпөх пуҗтарна. Ытларах Совет Ҙарёнче хёсметре пулна арҗынсене. Вёсене тепёр хут салтак форми тәхәнтартна та 6 уйаха җар комиссариачё урлә Чернобыле яна. Чәваш Республикинчен унта 2 пине яхан җын асанна. Муркаш районенчен вара – 38-ән. Шөл, халё вёсенчен җурри җут төнчерен вәхәтсәр уйрәлса кайна. Мён таван? Радиаци җынна ыра тумасть.

Муркашра пурәнакан Юрий Михайлович Михайлов (вәл Уйкас Янасал ялөнче җурална) та Чернобыльти инкек пирки илтсен пёр сәмахсарах салтак форми тәхәнна. Вәл унта 1987 җулхи кәрлач уйахенчен пуҗла-

са утә уйахөчен пулна.

«Пире инкек күнө АЭС-ран 30 җухрам аяккарах палаткаҗсене вырнаҗтарчөҗ. Пёринче 120 җын пурәннатмәр, – аса илет иртнине Юрий Михайлович. – Вёсене буржуйкаҗсеме хутса ашәтатмәр. Вут-шанка турттарма Киев таврашних каймаллаччө, 90 җухрама. Апата ха-

Юрий Михайлов

Кёскен

- 1986 җулхи ака уйахен 26-мёшөнче Чернобыльти атом электростанцинчи инкеке пула 24 җын пурнаҗсө татәлнә.
- Аварие сирме 600 пине яхан җын хутшәннә, вёсенчен 100 пинёшө халё пурнаҗсран уйрәлнә.
- Малтанхи кунсенчөх җак таврашра пурәнакан 115 пин җынна эвакуациленө, 87 җемьене Чәваш Ен хай ытамне йышәннә.
- Чәваш Республикинчен Чернобыль АЭСенчи техноген аварийёпе җыхәннә вырәнсене йёркене кёртме 1986-1990 җулсенче 1957 җын хутшәннә.

мәрах черетпе пёҗереттөмөр. Апат-җимөҗ тенёрен вәл җителөклөччө, ытларах тушенка. Минерал шывне те яланах паратчөҗ. Эрнере икё хутчен – юнкунпа вырсарникун – мунча кёртетчөҗ. Пире ытларах виҗсөмөш энергоблока дезактиваци тума машинапа турттаратчөҗ. Радиаци виҗине кура кунне 30 минутран пуҗласа 2 сехет таран өҗлеттеретчөҗ. Аҗста пысәкрах – унта сахалрах вай хураттамәр. Пире кашних дозиметр панә. Радиаци 25

бэртан иртмелле марччө. Унтан пысәкрах пулсан киле яратчөҗ. Манән 20-рен иртмерө. Эпө җур җул чиперөх өҗслөрөм. Хәшө-пөри килне каяс төллөвпе радиаци пысәк җёрте пулма тәрәшатчө. Ҙапла вара хайсен ирөкөпе апа җаклатса килөсене каятчө. Анчах вәл ыра япала мар. Каярахпа вёсем пурнаҗсран вәхәтсәр уйрәлса кайрөҗ.

Өҗленөшөн кунне 4 тенкө те 50 пус паратчөҗ. Апа эпир хамәра кирлө пек тәкакланә. Каш-

ни кун 150 г шурә эрөх панине те тунмастап. Вәл юн җаврәнәшне лайахлатна. Унсәр пуҗне организман радиацие те кәларма пулашна. Аварипулна хыҗсән өҗсөнсене 100 г спирт панә малтан, анча өҗснө хыҗсән вёсем техникана итлеттерейменнине кура ку йәлана пәрахәҗланә. Дезактиваци тунә җёрте Вәтам Ази җыннисем те җылайччө. Вёсене те җар комиссариачө урлә илсе килнөччө. Украина хөрөсөм хайсен ирөкөпе укшәән өҗсеме пынисем те нумайччө. Пирөн пата Мускаван артистсем те пыратчөҗ. Пёрер юрә шәрантаратчөҗ те җасрах каялла таратчөҗ.

Эпө водителөте өҗленө май вутә, апат-җимөҗ турттараттәм. Юханшывсенче питө пула нумайччө. Хәшө-пөри җур метр тәршшөччө. Эпир дозиметрпа вёсенчи радиаци шайне виҗеттөмөр. Ытлашши сиенленменнисене ашәласа җиттөмөр.

Хуласемпе ялсенче пёр җын та пурәнмастчө, урамсем пушпушәччө. Вәрҗә хыҗсәнхи пекчө. Пиртен 700 метрта «Рыжий» вәрман пурччө. Радиацие сиенленнө пётөм техникана унта турттаратчөҗ. Хәш-пёр җын вёсен саппас пайөсене, мотор таранах, кәларса илсе аякка кайса сутатчөҗ, укҗа таватчөҗ. Вёсемшөн җын сывләхө нимөн те мар».

Чернобыльтен таврансан Юрий Михайлов Муркашри «Сельхозтехникара», каярах «Агроснабра» водителөте өҗленө. өҗ стажө унән – 40 җул ытла. «Пире, Чернобыльте пулнисене, патшаләх күрентермест, – тет вәл. – Пенсипособи җителөклөх парать. Анчах та сывләх хавшаса пыни кулянтарать. Ыратман вырән җук, ыйхә та килмест. Ура сурнипе аптратәп. Чернобыль таврашө халө те куҗ умөнчөх. Унта өҗленө вәхәтсөм җёрле ыйхәран вәрансан та аса килөсчө. Эпө җапах та пурәнатәп-ха. Унта пулнисем җылайәшө пирөн хушәра җук. Вёсене яланах җерсенче упрасчө».

Юрий Михайлович – 2-мөш ушкан инваличө. Тивөслө канәва вәл 50 җулта тухна. Апа «Вилөмрен җәлса хәварнашән» медальпе җыланә. Хәльхи вәхәтра вәл Муркашра җемийпе пурәнать. Мәшәрөпе пёрле виҗө хөр җуратса үстернө.

Александр МАКАРОВ.
Муркаш районө.

ХЫПАР-ХӘНАР

Район – сывә пурнаҗшән

Канаш район администрацийө "2016 җулхи урә ял, урә урам" ятпа конкурс йөркелет. Вәл ял тәрәхөсөм хушшинче иртет. Конкурс төллөвө – ял тәрәхөсенче пурәнакансене урә, сывә пурнаҗ йөркине ытларах явәҗтарма пулашасси. Вырәнти хайтытәмләх органөсен өҗне ку төлөшпе төрлө енчен хаклөҗ.

Йышлә хутшәннә

җулсерен иртекен "Пётөм Раҗсейри вәрман лартмалли кун" акцие тата "Симөс җуркунне" экологи субботникне республикара пурәнакансем кәҗал та хастар хутшәнаҗсө.

Атәл леш өнче 2010 җулхи шәрәх җанталәка пула тухна пушарта җунна ләптәксене симөслентерме Чәваш Ен Пуҗләхө Михаил Игнатөв та тухна.

Шәмәршә лесничествинче йывәҗ лартмалли кунән җуркуннехи тапхәрөнче малта-

Конкурса Канаш район администрацийө ирттерет. Унта төрлө номинацире паләртна җентерөҗсөсене дипломсемпе, асанмаләх парнесемпе җыслаҗсө тата укшан премие хавхалантараҗсө. Пёрремөш вырәна тивөснө ял тәрәхне – 50, иккөмөшне – 30, виҗсөмөшне 20 пин тенкө пама паләртна.

нах 60 өҗсөн ыра төслөх кәтартна. 12,1 га җинче икө җулти хыр хунавө лартна. Унсәр пуҗне территории тирпей-илем кёртсе җупҗапан тасатна, йывәҗсене шуратна, ытлашши туратсене касна тата ытти те.

Йөпреҗ районөнче ака уйахен 23-мөшөнче 10,5 пин ытла хыр лартна. Экологи мероприятине лесничество өҗсөнөсемсөр пуҗне район тата хула администрацийөсенче тәрәшакансем тата ыттисем те хутшәннә.

Аслә җөнтөрөвө халалласа

Аслә җөнтөрө тунәранпа 71 җул җитнине халалласа йөркелөнө пирвайхи велочупу Шупашкарта иртнө вырсарникун старта тухна. Унта пин җурәна яхан төрлө үсөмри җын хутшәннә.

Велоколонна ЧР физкультурәпа

спорт министрө Сергей Шелтуков тата Шупашкар хулин пуҗләхө Леонид Черкөсов ертсе пына. Ҙак акцие хутшәннисем 8 җухрама парантарна. Финишра парнесем выляттарна, вёсен шутөнче – икө велосипед.

ЧӘВАШ ЧӨЛХИ КУНӨ

Атәл хумө пек тәван сәмах

Ака уйахен 25-мөшөнче республикара, ун тулашөнче пурәнакансем Чәваш чөлхи кунне 25-мөш хутанлә паллә турөҗ. «Тәван чөлхе вәл – пуян ас-хакәлла кәмәл-сипет еткерлөхө, халәхәмәрән хаклә тупри тата наци хайне өвөрлөхөн төрекө. Ҙак кун эпир иксөлми илемлөхпе тата пуянләхпа тытқанлакан тәван чөлхене сума сәватпәр», – паләртна Республика Пуҗләхө Михаил Игнатөв паллә уявпа саламланә май. «Чәваш сәвви, чәваш сәмахө – Атәл хумө пек, вәрман сасси пек, көсле сасси вырәнне пулө», – тенө җөҗпөл Мишши сәвәҗ хайлавөнче. Чән та, тәван чөлхем хәватне виҗме, танлаштарма та йывәр. Анне сөчөпе аша хывса үснө чөлхем пире вай парать, җунат хушәт тейөн.

Иван Яковлевич Яковлев тәрәшнине чәваш төнчи, чөлхи аталанса җөкленме пуҗланә. Хастар җын җине тәнипе чәваш шулөсөм уҗәлнә, вәл тунә алфавитпа вулама җырма пуҗланә.

Кәҗал Шупашкарта Иван Яковлев паләкө умөнче иртнө митинг-уява та вун-вун җын пухәнчө. ЧР культура министрөн тивөсөсене пурнаҗлакан Константин Яковлев, ЧР Патшаләх Канашөн депутатөсем, комитет председателө Петр Краснов, Чәваш наци конгрөсөн президөнчө Николай Угаслов, ЧР вөренү министрөн сүмө Светлана Петрова, Шупашкар хула Пухәвөн депутатчө Владимир Виктор тата ыттисем те уявра чәвашла такәнмасәр, илемлөн каласни хәшө-пөриншөн кётменлөх те пулчө-төр. Пысәк пуҗләхсене вырәсла пуленине ытларах курма хәнәхна җав. Пухәннисене пултарулах әстисем юрә-ташәпа савантарчөҗ. Тәван чөлхөпе көвө-юрә тата та илемлө, җөпөҗсрөх янәранән туйәнчө.

Ҙак кун «Пётөм чәваш диктанчө – 2016» акци те иртрө. Вәл «Алран кайми аки-сухи» юрра итленинчен пуҗланчө. Ҙамрәксем, аслә үсөмрисем хайсем тәван чөлхене мөнле пөлнине төрөслөрөҗ.

Конкурса хутшăнар

Пётём Раçсейри ял хуçалăх сыравне хатёрленнĕ май 2015 çулхи утă уйăхĕн 1-мĕшĕнчен пуçласа паянхи кунченех сăн ўкерме юратакансен «Манăн Раçсей» конкурс иртет. Çак вăхăт тĕлне сёршивăн тĕрлĕ кĕтесĕнчен 2 пин ытла сăнўкерчĕк ситнĕ. Вĕсенче ял хуçалăх-ĕнчи ёç-хĕле, ял илемлĕхне, хайнеев-ĕрлĕхне, хастар çыннисене сăнланă.

Конкурса Чăваш Енрен хутшăнакансем те нумай. Çав шутра массалла информаци хатĕресенче ёçлекенсем те. «Хыпар» Издательство сурчĕн сăмрăк корреспондентĕ Василий Кузьмин 60 ытла сăнўкерчĕк тăратнă. Хĕрлĕ Чутай районĕнчи Альбина Замуткина – 15,

Лариса Зайцева –13. Алтай, Пушкăртстан, Чулхула тăрăхĕсенче пуранакансем те хастар. Хакаси Республикинчи пĕр фотограф 111 ёç ярса панă.

Конкурс вĕçленесси шутла кунсем юлчĕс. Кăмăл тăвакансен ёçĕсене çак адреспа йышăнаççĕ: foto@vshp2016.ru. Профессилле сăнўкерчĕксене жюри палăртать. Сăн ўкерме юратакансенчен сĕнтерĕçĕпе икĕ призера сайтпа усă куракансем суйласа илĕççĕ. Вăл 2016 çулхи çу уйăхĕн 5-31-мĕшĕсенче иртет. Сырав пресс-центрĕн сайчĕ: http://www.vshop2016.ru. Кунтах конкурсри ёçсемпе паллашма пулĕ.

Сăмакунçă-пайтаçă

Элĕк районĕнчи Анаткассинче пуранакан 40 çулти хĕрарăм ялта бизнес усма шутланă. Хайхи килĕнчех суту-илу йĕркеленĕ. Вăрттан бизнесне ют куçран пытарма хăтланнă. Ял çыннине, пĕлĕшĕсене вара хаваслах усса кĕртнĕ. Килĕнчех хатĕрленĕ хаяр шĕвеке вĕсене сутнă. Лавкаринчен йўнĕрех пулнипе сынсем турткалашса тăман, туяннă. Спирт хутăшĕн сăмсана çуракан шăрши право органне те ситнĕ. Кĕçех пайтаçă патне тĕрĕслевĕсем сула тухнă. Экспертиза вăл сутакан спирт хутăшĕнче сывлăхшăн, пурнăçшăн хăрушă япаласем тупса палăртнă. Унта фенилэтанол, метанол тата ытти те пур-мĕн. Район сучĕ пайтаçана 8 çул та 10 уйăхлаха условла майпа ирĕкрен хăтарнă.

Аттепе анне – пирĕн асра

Пирĕн аттепе анне Патăрьел районĕнчи Вăтаел ялĕнче çуралса ўснĕ. Атте **Василий Данилович ШАЙКИН** (19.01.1925-22.06.2000 çç.) ёçпе вăрçă ветеранĕ. Ялта счетоводра, "Гвардеец" колхозра нумай çул ревизи комиссийĕн председателĕнче ёçлерĕ. Сăпайла, ыра кăмăлла çынчĕ, вĕлле хурчĕсене пăхма юрататчĕ.

Çу уйăхĕн 5-мĕшĕнче анне **Минадора Карповна ШАЙКИНА** (03.03.1930-27.03.2016 çç.) пиртен уйрăлса кайни 40 кун ситет. Вăл колхозра, Туçари сыхану уйрăмĕнче 21 çул почтальонкара ёçлерĕ, лайăх ёçленĕшĕн анне Республикăри сыхану министерствин Хисеп грамотисене илме тивĕçлĕ пулнă, тыл ёçченĕ, тыл ветеранĕ. Çав тери ёçчен, пултаруллă та хитре чăваш хĕрарăмĕ. Вăл тума пĕлмен ёç те çукчĕ. Пирĕн кил-çурта яланах аннен ылтăн аллипе тĕртнĕ, сыхнă, сĕленĕ, тĕрленĕ япаласем хитрелетсе тăратчĕ. Эпир аттепе анне сăпнă кăçатăсене, анне сĕленĕ кĕпе-тумтире тăхăнса ўснĕ.

Аттепе анне пĕрле 50 çул ытларах пуранчĕс. Çурт ларта 2 ывăлла 3 хĕр ситĕнтерчĕс, вĕрентсе каларчĕс. Пире ёçе юратма, сĕмĕ саварма, сĕмĕ чысне упрама вĕрентрĕс.

Килте Мир фондне укça хывнăшăн Республикăри мире хўтĕлекен комитетăн, чиркĕве пулăшнăшăн Мускав патриархачĕ панă Тав сыравĕсем упранаççĕ.

Аттепе анне пирĕн йăх, сĕмĕ историне сырнă. Анне кашни ачине, мăнукне халалласа сăвăсем çырса хăварнă:

*Элĕ сире калатăп, Ырлăхпапа сывлăхпа
Вăрăм ёмĕр сунатăп. Пурăнмашкăн пиллетĕп...*

Çулсем иртĕс, аттепе аннен хитре сăн-сăпачĕ, ёçченлĕхĕ, ыра кăмăлĕ аруран аравра куçса пырĕ, яланах пирĕн асăмăрта пулĕ.

Василий Даниловичпа Минадора Карповнăн 5 ачи, 13 мăнукĕ, 9 кĕçĕн мăнукĕ.

РЕКЛАМА, ПĔЛТЕРЎСЕМ

СУТАТАП / ПРОДАЮ

2. АКЦИЯ! БЛОКИ КЕРАМЗИТОБЕ-ТОННЫЕ, пропаренные, вибропрессованные 20x20x40 – 31 руб., 12x20x40 – 26 руб., 9x20x40 – 22 руб. Высокое качество. **Песок, ОПГС.** Доставка манипулятором. Без вых. **Т. 8-967-470-46-77.**

3. АКЦИЯ! КОЛЬЦА ж/б для колодцев и к-защит 0,7; 1; 1,5 м. Бурение. Д-ка манипул-м. Работаем без выходных. **Т. 8-967-470-46-77.**

4. Немецкие пластиковые ОКНА. Скидки. Гарантия. Замер, д-ка – бесплатно. **Т. 8-987-576-65-62.**

6. Косилки, грабли, ворошилку для мотоблоков, пресс-подборщики. **Шпагат. Доставка!** Т. 8-927-851-68-58.

7. Гравмассу, песок, щебень, керамзит, торф, кирп. бой, чернозем, навоз. Дешево. Доставка. Т.: 89033581770, 89276689713.

8. Гравмассу, песок, щебень, торф, кирп. бой, **керамзит, керамзит.** Пенсионерам, уч. ВОВ – скидки. Т. 8-905-199-01-22.

9. Гавмассу, песок, щебень, керамзит. Дешево. Т. 89033583021.

11. Срубы на заказ. Доставка по ЧР. Т. 37-28-74.

13. Гравмассу, песок, керамзит, бой кирпича. Д-ка. Т. 89033225766.

14. Немецкие ПЛАСТИКОВЫЕ ОКНА. Низкие цены. Пенсионерам скидки. Замер, доставка – бесплатно. Без вых. **Т. 8-927-855-83-55.**

15. Кирпич. Т. 89613393363.

16. Гравмассу, песок, щебень, керамзит – недорого. Т. 89053465671.

21. Керамзит, гравмассу. Т.: 486307, 89176757528.

23. Гравмассу, песок, щебень, бой кирпича, керамзит. Доставка. Т. 8-906-135-52-41.

24. Грабли, косилки, сажалки, копалки, окучники, опрыскиватели, погрузчики, БДФ. Низкие цены. Д-ка. Т. 89278533596.

27. КИРПИЧ рядовой, облицовочный, **блоки керамзитобетонные.** Доставка. Т. 8-903-322-02-08.

29. Электропастухи, доильные аппараты. Т. 8-937-375-80-95.

33. Опрыскиватели, плуги, фрезы, окучники, сажалки, картофелекопалки. Оптовые цены! Т. 8-937-388-50-89.

35. Пластиковые ОКНА, металлические ДВЕРИ. Бесплатно: замер, доставка, демонтаж. **Гарантия 15 лет.** Т. 8-937-391-39-91.

47. ДВЕРИ железные, пластиковые, межкомнатные, **ОКНА. Т. 89050281182.**

58. Сетку-рабицу, заборы, ворота (кованые, распахные, гаражные), ДВЕРИ железные, ОКНА пластиковые. Кровля и обшивка домов. **ТЕПЛИЦЫ,** навесы. Строительные работы. Д-ка. Установка. Гарантия. **Льготникам скидки.** Т.: 89022881447, 387574. Сайт: metalservis21.ru

62. Блоки КБ от 30 руб., **доски** от 5500 руб., **песок, ОПГС.** Услуги манипулятора. Доставка. Т.: 89033455324, 89033222532.

95. ТРУБЫ ВИТЫЕ, офактуренные; **кованные элементы** в ассортименте. Т. 8-927-844-15-01.

98. Бетон, раствор, фундаментные блоки, плиты перекрытия, перемычки, крышки для погреба, доски. Д-ка. Дешево. Т. 89278535732.

93. Кирпич красный одинарный, полнотелый, силикатный, облицовочный (все цвета), **половняк, КББ 20x20x40, 20x12x40, гравмассу, керамзит.** Доставка. Разгрузка кран-манипулятором. Т.: 44-20-97, 89033582097.

104. Теплицы по низким ценам. Доставка. Сборка. Т. 48-16-54.

129. ТЕПЛИЦЫ из поликарбоната. Доставка. Скидки. Тел. 89276676202.

142. ОКНА – дешево. Т. 89276684382.

154. Металлочерепица, профнастил, металлосайдинг, водостоки. Доставка. Замер. **Строительство.** Т. 8-919-653-43-68.

172. ТЕПЛИЦЫ оцинкованные от производителя. Доставка. Сборка. Т. 8-987-669-34-19.

185. Гравмассу, песок, щебень. Доставка. Скидки. Т. 8-927-846-24-10.

219. Гравмассу, песок, щебень – 20 тн. Доставка. Т. 8-917-650-03-85.

223. ОКНА, теплицы, обшивка домов. Двери стальные. Гарантия 15 л. Скидки 40%. Т. 89196624097.

241. ПЧЕЛОСЕМЬИ, УЛЬЯ. Т. 8-927-868-73-02, 8-927-857-33-85.

ТУЯНАТАП КУПЛЮ

28. Вăкăр, ёне, тына, сысна амисем. Т. 89279993737.

39. Бычков, коров, лошадей. Т. 8-960-310-98-78.

50. Коров. Т. 8-927-850-85-64.

286. Морковь, свеклу стол., капусту. Цена дог. Т. 89656855578.

38. Чистка колодцев, скважин. Навесы. Т. 8-967-471-50-70.

43. Бурение скважин «под ключ». Гарантия. Т. 8-927-668-43-82.

77. НАТЯЖНЫЕ ПОТОЛКИ – за 1 день. Т. 8-937-397-24-42.

87. ТАМАДА. Т. 8-937-393-57-79.

152. Бурение скважин на воду. Т. 8-960-302-12-93.

187. Бурение скважин. Опыт. Гарантия. Паспорт. Т. 8-906-131-21-24.

228. Строительные работы от фундамента до кровли – бани, фасады, заборы. Т. 89373762324.

238. Бурение скважин на воду. Быстро. Качественно. Гарантия. Т.: 89603012513, 89279916699.

282. Чистка питьевых колодцев от ила, грязи, мусора, песка по Чебоксарскому и Батыревскому районам. Т. 89063894555.

ЧĂВАШ НАЦИ РАДИО ПРОГРАММИ (72,41 УКВ, 105 FM ХУСĖМ ÇИНЧЕ)

Тунтикун, су уйăхĕн 2-мĕшĕ
6.30-7.00, 10.10-10.30, 14.10-14.30, 22.10-22.30 Тăван юрă-кĕвĕ. (12+) 7.10-8.00 Янра, юрă (хит-парад) (12+) 8.10-8.30, 9.10-9.30, 11.10-11.30, 15.10-15.30, 16.10-16.30, 17.10-17.30, 18.10-18.30, 19.10-19.30, 20.10-20.30, 21.10-21.30, 23.10-23.30 Юрă вăçăри. (12+) 8.30-9.00 Ялтан яла. (12+) 10.30-11.00 Пĕччен мар. (12+) 11.30-12.00 Ачалăх урхамахĕ. (6+) 12.10-15.00 Чĕререн тухакан сăмахсем. (12+) 16.00-17.00 Иксĕлми сăлкуçсем. (12+) 18.30-19.00 Шурăмпус. (12+) 19.10-19.30 Наша Республика. Главная тема. (12+) 20.00-22.00 Каçхи микс (пр. эф.) (12+) 22.00-24.00 Каçхи микс-дискотека. (12+)

Ытларикун, су уйăхĕн 3-мĕшĕ
8.10-8.30, 9.10-9.30, 10.10-10.30, 16.10-16.30, 17.10-17.30, 18.10-18.30, 20.10-20.30, 21.10-21.30, 22.10-22.30, 23.10-23.30 Юрă вăçăри. (12+) 8.30-9.00 Путь к здоровью. (12+) 10.30-11.00 Пĕр юрă кун-сулĕ. (12+) 11.10-11.30, 14.10-14.30, 16.10-16.30, 18.10-18.30, 20.10-20.30, 21.10-21.30, 22.10-22.30, 23.10-23.30 Юрă вăçăри. (12+) 20.30-21.00 Библи калавĕсем. (6+) 21.10-22.00 Çиларман-шоу. (12+) 22.30-23.00 Чĕрере суралнă сăвăсем. (12+)

Юнкун, су уйăхĕн 4-мĕшĕ
8.00-20.00 ПРОФИЛАКТИКА
20.00, 22.00 - Хыпарсем. (12+) 21.00, 23.00 - Новости. (12+)
6.10-6.30 Ирхи кăмăл. (12+) 7.10-8.00 Ирхи кăмăл. (12+) 8.10-8.30, 9.10-9.30, 10.10-10.30, 11.10-11.30, 14.10-14.30, 15.10-15.30, 16.10-16.30, 18.10-18.30, 20.10-20.30, 21.10-21.30, 22.10-22.30, 23.10-23.30 Юрă вăçăри. (12+) 20.30-21.00 Библи калавĕсем. (6+) 21.10-22.00 Çиларман-шоу. (12+) 22.30-23.00 Чĕрере суралнă сăвăсем. (12+)

Кĕçнерникун, су уйăхĕн 5-мĕшĕ
6.00, 7.00, 10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 - Хыпарсем. (12+)
8.00, 9.00, 11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 - Новости. (12+)

6.10-6.30, 7.10-8.00 Ирхи кăмăл. (12+) 6.30-7.00 Республика сасси. (12+) 8.10-8.30, 9.10-9.30, 10.10-10.30, 14.10-14.30, 15.10-15.30, 17.10-17.30, 18.10-18.30, 20.10-20.30, 21.10-21.30, 22.10-22.30, 23.10-23.30 Юрă вăçăри. (12+) 8.30-9.00 Республика сасси. (12+) 9.30-10.00 Чĕрере суралнă сăвăсем. (12+) 10.30-11.00 Социальный вопрос. (12+) 11.10-12.00 Чĕнтĕрлĕ чаршав. (12+) 12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем. (12+) 14.30-15.00 Азы православия. (12+) 15.10-16.00 Путешествие в историю чуваш. (12+) 16.30-17.00, 23.30-24.00 Радиоулав. (12+) 17.30-18.00 Ачалăх урхамахĕ. (6+) 18.30-19.00 Чăваш Ен: сулсем тата сынсем. (12+) 19.30-20.00 Пĕччен мар. (12+) 20.10-22.00 Сичĕ юрă. (12+) 22.30-23.00 Республика сасси. (12+)

Эрнекун, су уйăхĕн 6-мĕшĕ
6.00, 7.00, 10.00, 12.00, 13.00, 15.00, 18.00, 20.00, 22.00 - Хыпарсем. (12+)
8.00, 9.00, 11.00, 14.00, 16.00, 17.00, 19.00, 21.00, 23.00 - Новости. (12+)

6.10-6.30 Ирхи кăмăл. (12+) 6.30-7.00 Республика сасси. (12+) 7.10-8.00 Ирхи кăмăл. (12+) 8.10-8.30, 9.10-9.30, 14.10-14.30, 18.10-18.30 Юрă вăçăри. (12+) 8.30-9.00 Республика сасси. (12+) 9.10-10.00 Неформат. (12+) 10.30-11.00 Чăваш Ен: сулсем тата сынсем. (12+) 11.30-12.00 Литература сўпсинчен. (12+) 12.10-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем. (12+) 14.30-15.00 Путь к здоровью. (12+) 15.10-16.00 Пачăшкă сăмахĕ. (12+) 16.30-17.00 Экстренный час. (16+) 17.10-17.30 Тата мĕн кирлĕ пурнăсра? (12+) 18.10-18.15 Пичет тишкерĕвĕ. (12+) 18.30-19.00 Пурнăç сыни. (12+) 19.10-19.15 Обзор прессы. (12+) 19.30-20.00 Присягая Родине. (12+) 20.05-24.00 Каçхи микс. (12+)

Шăматкун, су уйăхĕн 7-мĕшĕ
6.30-7.00 Литература сўпсинчен. (12+) 7.05-8.00 Чĕнтĕрлĕ чаршав. (12+) 6.00-6.30, 9.05-9.30, 10.05-10.30, 11.05-11.30, 15.05-15.30, 16.05-16.30, 18.10-18.30, 19.05-19.30 Юрă вăçăри. (12+) 8.30-9.00 Голос Республики. (12+) 9.30-10.00 Старт. (12+) 10.30-11.00 Символ веры. (12+) 11.30-12.00 Вĕренткен сăмахĕ. (6+) 12.00-12.10, 16.00-16.10, 20.00-20.10 Новости. (12+) 12.15-14.00 Чĕререн тухакан сăмахсем. (12+) 15.10-15.15 Пичет тишкерĕвĕ. (12+) 15.30-16.00 Мăшăр сунат. (12+) 16.10-16.15 Обзор прессы. (12+) 16.15-17.00 Неформат. (12+) 17.30-18.00 Шурăмпус. (12+) 18.30-19.00 Ялтан яла. (12+) 19.30-20.00 Уйăхли юмакĕсем. (6+) 20.05-24.00 Каçхи микс. (12+)

Вырсарникун, су уйăхĕн 8-мĕшĕ
6.05-6.30, 7.05-7.30, 9.05-9.30, 10.05-10.30, 11.05-11.30, 15.05-15.30 Юрă вăçăри. (12+) 6.30-7.00 Республика сасси. (12+) 7.30-8.00 Символ веры. (12+) 8.05-8.30, 16.10-16.30 Тăван юрă-кĕвĕ. (12+) 9.30-10.00 Шурăмпус. (12+) 10.00-11.00 Сичĕ юрă. (12+) 11.30-12.00 Ачалăх урхамахĕ. (6+) 12.05-15.00 Чĕререн тухакан сăмахсем. (12+) 15.30-16.00 Голос Республики. (12+) 17.10-18.00 Çиларман-шоу. (12+) 18.30-19.00 Ялтан яла. (12+) 19.00-20.00 Янра, юрă! (хит-парад) (12+) 20.05-24.00 Каçхи микс. (12+)

Сĕнĕ юрă 6.05-6.10, 7.05-7.10, 8.05-8.10, 9.05-9.10, 10.05-10.10, 11.05-11.10, 14.05-14.10, 15.05-15.10, 16.05-16.10, 17.05-17.10, 18.05-18.10, 19.05-19.10, 20.05-20.10, 21.05-21.10, 22.05-22.10

ТУНТИКУН, 2 ПЕРВЫЙ КАНАЛ 6.00, 10.00, 12.00 Новости 6.10 X/ф «ЕСЛИ МОЖЕШЬ, ПРОСТИ...» 8.00 X/ф «ПРИХОДИТЕ ЗАВТРА...» 10.15 Т/с «ВРЕМЕННО НЕДОСТУПЕН» 16+ 12.15 «Временно недоступен» 16+ 14.35 «Инна Макарова. Судьба человека» 12+ 15.35 X/ф «БЕЛЫЕ РОСЫ» 12+ 17.20 «Кто хочет стать миллионером?» 18.25 Церемония вручения национальной премии «Золотой граммофон» 21.00 «Время» 21.20 «Сегодня вечером» 16+ 23.15 X/ф «ПОИМАЮ ТЫ ЛЮДЬХУ, ЕСЛИ СМОЖЕШЬ» 16+ 1.20 X/ф «МЕНЯ ЗОВУТ ХАН» 16+ 4.00 X/ф «ТРИ ДЮЙМА»	ЫТЛАРИКУН, 3 ПЕРВЫЙ КАНАЛ 5.30, 6.10 «Россия от края до края» 12+ 6.00, 10.00, 12.00 Новости 7.20 X/ф «БЕРЕГ» 12+ 10.15 Т/с «ВРЕМЕННО НЕДОСТУПЕН» 16+ 12.15 «Временно недоступен» 16+ 14.35 «Маргарита Терехова. Отцы и дети» 16+ 15.35 X/ф «ЗИМНЯЯ ВИШНЯ» 12+ 17.20 «Кто хочет стать миллионером?» 18.20 Церемония вручения национальной премии «Золотой граммофон» 21.00 «Время» 21.20 «Сегодня вечером» 16+ 23.15 X/ф «ЧЕРНЫЙ ЛЕБЕДЬ» 16+ 1.15 X/ф «КОМАНДА-А» 16+ 3.25 «Модный приговор» 4.15 «Контрольная закупка»	ЮНКУН, 4 ПЕРВЫЙ КАНАЛ 5.00 «Доброе утро» 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.30, 3.00 Новости 9.20, 4.25 «Контрольная закупка» 9.50 «Жить здорово!» 12+ 10.55, 3.35 «Модный приговор» 12.15, 19.50 «Пусть говорят» 16+ 13.25 «Таблетка» 16+ 13.55, 15.15 «Время покажет» 16+ 16.00 «Мужское / Женское» 16+ 17.00 «Наедине со всеми» 16+ 18.45 «Давай поженимся!» 16+ 21.00 «Время» 21.35 Т/с «СТАРОЕ РУЖЬЕ» 16+ 23.45 X/ф «ОСВЕДОМИТЕЛЬ» 16+ 1.50 X/ф «СЕМЕЙНАЯ СВАДЬБА» 12+ 3.05 «Семейная свадьба» 12+	КЁШЕРНИКУН, 5 ПЕРВЫЙ КАНАЛ 5.00 «Доброе утро» 9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 23.30, 3.00 Новости 9.20 «Контрольная закупка» 9.50 «Жить здорово!» 12+ 10.55, 3.15 «Модный приговор» 12.15, 19.50 «Пусть говорят» 16+ 13.25 «Таблетка» 16+ 13.55, 15.15 «Время покажет» 16+ 16.00 «Мужское / Женское» 16+ 17.00 «Наедине со всеми» 16+ 18.45 «Давай поженимся!» 16+ 21.00 «Время» 21.35 Т/с «СТАРОЕ РУЖЬЕ» 16+ 23.45 X/ф «ЗАЛОЖНИЦА» 16+ 1.30 X/ф «МЕНЯЮЩИЕ РЕАЛЬНОСТЬ» 16+ 3.05 «Меняющая реальность» 16+	ЭРНЕКУН, 6 ПЕРВЫЙ КАНАЛ 5.00 «Доброе утро» 9.00, 12.00, 15.00, 18.00 Новости 9.20, 5.00 «Контрольная закупка» 9.50 «Жить здорово!» 12+ 10.55, 4.10 «Модный приговор» 12.15 «Пусть говорят» 16+ 13.25 «Таблетка» 16+ 13.55, 15.15 «Время покажет» 16+ 16.00 «Мужское / Женское» 16+ 17.00 «Жди меня» 18.35 «Поле чудес» 16+ 19.45 Торжественное открытие Чемпионата мира по хоккею 2016 20.15 Чемпионат мира по хоккею 2016. Сборная России - сборная Чехии. Прямой эфир. В перерывах - программа «Время» 22.25 X/ф «ЛЮСИ» 16+ 0.00 X/ф «УОЛЛ СТРИТ: ДЕНЬГИ НЕ СПЯТ» 16+ 2.25 X/ф «ОМБРЕ» 12+	ШАМАТКУН, 7 ПЕРВЫЙ КАНАЛ 5.35, 6.10 «Россия от края до края» 12+ 6.00, 10.00, 12.00, 15.00, 18.00 Новости 6.30 X/ф «ПО ЗАКОНАМ ВОЕННОГО ВРЕМЕНИ» 12+ 8.00 «Играй, гармонь любимая!» 8.45 «Смешарики. Новые приключения» 9.00 «Умники и умники» 12+ 9.45 «Слово пастыря» 10.15 «Смак» 12+ 10.55 «Евгений Малкин. Русский среди «Пингвинов» 12+ 12.20, 15.20 «Освобождение Европы» 16+ 18.15 «Угадай мелодию» 18.55 «Без страховки» 16+ 21.00 «Время» 21.20 «Сегодня вечером» 16+ 23.00 Т/с «ПЕРЕВОДЧИК» 16+ 0.55 X/ф «ЭВАН ВСЕМОГУЩИЙ» 12+ 2.30 X/ф «НЕ ОГЛЯДЫВАЙСЯ НАЗАД» 16+ 4.00 «Модный приговор»	ВЫРСАРИКУН, 8 ПЕРВЫЙ КАНАЛ 5.00 X/ф «ФРОНТ БЕЗ ФЛАНГОВ» 12+ 6.00, 10.00, 12.00 Новости 6.10 «Фронт без флангов» 12+ 8.10 «Служу Отчизне!» 8.45 «Смешарики. ПИН-код» 8.55 «Здоровье» 16+ 10.15 X/ф «ДИВЕРСАНТ» 16+ 12.15 «Диверсант» 16+ 14.30 «Диверсант. Конец войны» 16+ 19.00 «Будем жить!» Праздничный концерт 21.00 «Время» 21.20 X/ф «ДОРОГА НА БЕРЛИН» 12+ 23.00 Т/с «ПЕРЕВОДЧИК» 16+ 0.50 X/ф «ОТРЯД ОСОБОГО НАЗНАЧЕНИЯ» 12+ 2.15 X/ф «В ДВУХ ШАГАХ ОТ РАЯ» 12+ 3.40 «Город в огне» 12+ 4.25 «Песни Весны и Победы»
---	---	---	---	---	---	---

РОССИЯ 1 5.00 X/ф «НЕВЕРОЯТНЫЕ ПРИКЛЮЧЕНИЯ ИТАЛЬЯНЦЕВ В РОССИИ» 7.05 X/ф «НЕ БЫЛО БЫ СЧАСТЬЯ...» 12+ 11.20, 14.20 «С днем рождения, Алла!» Юбилейный концерт Аллы Пугачевой 14.00, 20.00 Вести 16.10 X/ф «СКАЛОЛАЗКА» 12+ 20.35 Т/с «УЙТИ, ЧТОБЫ ВЕРНУТЬСЯ» 12+ 0.30 X/ф «КРАСАВЕЦ И ЧУДОВИЩЕ» 12+ 2.55 X/ф «ЖИЛ-БЫЛ НАСТРОЙЩИК...» 4.20 Комната смеха	РОССИЯ 1 5.00 X/ф «МИМИНО» 7.00 X/ф «НЕ БЫЛО БЫ СЧАСТЬЯ-2» 12+ 10.50 «Не только о любви» Концерт Николая Баскова 13.10, 14.20 Аншлаг и Компания 16+ 14.00, 20.00 Вести 16.10 X/ф «СКАЛОЛАЗКА» 20.35 Т/с «УЙТИ, ЧТОБЫ ВЕРНУТЬСЯ» 12+ 23.30 X/ф «ЭТО МОЯ СОБАКА» 12+ 1.35 X/ф «ДУЭНЬЯ» 3.40 Комната смеха	РОССИЯ 1 5.00, 9.15 Утро России 9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 17.50, 20.00 Вести 9.55 «О самом главном» 11.35, 14.30, 17.30, 19.35 Местное время. Вести-Москва 11.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+ 14.50 Вести. Дежурная часть 15.00 Т/с «ВЕРНИ МОЮ ЛЮБОВЬ» 12+ 18.15 «Прямой эфир» 16+ 21.00 Т/с «УЙТИ, ЧТОБЫ ВЕРНУТЬСЯ» 12+ 23.55 Ночная смена. «Романовы. Судьба Русского Крыма» Фильмы 1-й и 2-й 12+ 2.05 Т/с «СРОЧНО В НОМЕР. НА СЛУЖБЕ ЗАКОНА» 12+ 3.05 «Великие пророчицы. Банга и Матрона» 4.00 Комната смеха	РОССИЯ 1 5.00, 9.15 Утро России 9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 17.50, 20.00 Вести 9.55 «О самом главном» 11.35, 14.30, 17.30, 19.35 Местное время. Вести-Москва 11.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+ 14.50 Вести. Дежурная часть 15.00 Т/с «ВЕРНИ МОЮ ЛЮБОВЬ» 12+ 18.15 «Прямой эфир» 16+ 21.00 Т/с «УЙТИ, ЧТОБЫ ВЕРНУТЬСЯ» 12+ 23.55 Ночная смена. «Романовы. Судьба Русского Крыма» Мистика Володина» 12+ 2.00 Т/с «СРОЧНО В НОМЕР. НА СЛУЖБЕ ЗАКОНА» 12+ 3.00 «Дом, где хранится телевидение» 12+ 4.00 Комната смеха	РОССИЯ 1 5.00, 9.15 Утро России 9.00, 11.00, 14.00, 17.00, 17.50, 20.00 Вести 9.55 «О самом главном» 11.35, 14.30, 17.30, 19.35 Местное время. Вести-Москва 11.55 Т/с «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ» 12+ 14.50 Вести. Дежурная часть 15.00 Т/с «ВЕРНИ МОЮ ЛЮБОВЬ» 12+ 18.15 «Прямой эфир» 16+ 21.00 Т/с «УЙТИ, ЧТОБЫ ВЕРНУТЬСЯ» 12+ 23.55 Ночная смена. «Романовы. Судьба Русского Крыма» Мистика Володина» 12+ 2.00 Т/с «СРОЧНО В НОМЕР. НА СЛУЖБЕ ЗАКОНА» 12+ 3.00 «Дом, где хранится телевидение» 12+ 4.00 Комната смеха	РОССИЯ 1 5.00 X/ф «ПРИВЕТ С ФРОНТА» 6.45 Диалоги о животных 7.40, 11.10, 14.20 Местное время. Вести-Москва 8.00, 11.00, 14.00, 20.00 Вести 8.10 Россия. Местное время 12+ 9.15 «Правила движения» 12+ 10.10 «Личное. Лариса Лужкина» 12+ 11.20 X/ф «Я ТЕБЯ НИКОГДА НЕ ЗАБУДУ» 12+ 13.00, 14.30 X/ф «БУДЕТ СВЕТЛЫЙ ДЕНЬ» 12+ 17.00 «Один в один. Битва сезонов» 12+ 21.00 X/ф «ЛЕГЕНДА 17» 12+ 23.40 Ко Дню Победы. Большой праздничный концерт «Это нужно живым» 1.10 X/ф «БЫЛ МЕСЯЦ МАЙ» 3.40 Комната смеха	РОССИЯ 1 5.00 X/ф «ПРИВЕТ С ФРОНТА» 6.45 Диалоги о животных 7.40, 11.10, 14.20 Местное время. Вести-Москва 8.00, 11.00, 14.00, 20.00 Вести 8.10 Россия. Местное время 12+ 9.15 «Правила движения» 12+ 10.10 «Личное. Лариса Лужкина» 12+ 11.20 X/ф «Я ТЕБЯ НИКОГДА НЕ ЗАБУДУ» 12+ 13.00, 14.30 X/ф «БУДЕТ СВЕТЛЫЙ ДЕНЬ» 12+ 17.00 «Один в один. Битва сезонов» 12+ 21.00 X/ф «ЛЕГЕНДА 17» 12+ 23.40 Ко Дню Победы. Большой праздничный концерт «Это нужно живым» 1.10 X/ф «БЫЛ МЕСЯЦ МАЙ» 3.40 Комната смеха	РОССИЯ 1 5.00 X/ф «ПРИВЕТ С ФРОНТА» 6.45 Диалоги о животных 7.40, 11.10, 14.20 Местное время. Вести-Москва 8.00, 11.00, 14.00, 20.00 Вести 8.10 Россия. Местное время 12+ 9.15 «Правила движения» 12+ 10.10 «Личное. Лариса Лужкина» 12+ 11.20 X/ф «Я ТЕБЯ НИКОГДА НЕ ЗАБУДУ» 12+ 13.00, 14.30 X/ф «БУДЕТ СВЕТЛЫЙ ДЕНЬ» 12+ 17.00 «Один в один. Битва сезонов» 12+ 21.00 X/ф «ЛЕГЕНДА 17» 12+ 23.40 Ко Дню Победы. Большой праздничный концерт «Это нужно живым» 1.10 X/ф «БЫЛ МЕСЯЦ МАЙ» 3.40 Комната смеха
--	--	--	--	--	---	---	---

НТВ 5.00 Т/с «СУПРУГИ» 16+ 6.00 X/ф «МОЙ ГРЕХ» 16+ 8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Сегодня 8.20, 10.20 Т/с «СЕМИН. ВОЗМЕЗДИЕ» 16+ 16.20, 19.15 Т/с «МЕНТОВСКИЕ ВОИНЫ» 16+ 22.30 «Все звезды майским вечером» час 2-я 12+ 0.15 «Афон. Русское наследие» 16+ 1.15 Главная дорога 16+ 1.55 Квартальный вопрос 0+ 2.55 Дикая природа 0+ 3.05 Т/с «ДОЗНАВАТЕЛЬ» 16+	НТВ 5.00 Т/с «СУПРУГИ» 16+ 6.00 Муз/ф «ГОЛОСА БОЛЬШОЙ СТРАНЫ» 6+ 8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Сегодня 8.20, 10.20 Т/с «СЕМИН. ВОЗМЕЗДИЕ» 16+ 16.20, 19.15 Т/с «МЕНТОВСКИЕ ВОИНЫ» 16+ 22.40 «Желаю тебе» Юбилейный концерт Игоря Саруханова 12+ 0.55 «Красная Пасха» 16+ 1.55 «Дачный ответ» 0+ 3.00 Дикая природа 0+ 3.10 Т/с «ДОЗНАВАТЕЛЬ» 16+	НТВ 5.00 Т/с «СУПРУГИ» 16+ 6.00 «Новое утро» 9.00 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+ 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня 10.20 Т/с «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА» 16+ 12.00 Суд присяжных 16+ 13.20 Обзор. Чрезвычайное происшествие 13.50 «Место встречи» 15.00 X/ф «ОТДЕЛ 44» 16+ 16.20 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+ 18.00 «Говорим и показываем» 16+ 19.40 Т/с «ЗАКОНЫ УЛИЦ» 16+ 2.45 Дикая природа 0+ 3.05 Т/с «ДОЗНАВАТЕЛЬ» 16+	НТВ 5.00 Т/с «СУПРУГИ» 16+ 6.00 «Новое утро» 9.00 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+ 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня 10.20 Т/с «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА» 16+ 12.00 Суд присяжных 16+ 13.20 Обзор. Чрезвычайное происшествие 13.50 «Место встречи» 15.00 X/ф «ОТДЕЛ 44» 16+ 16.20 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+ 18.00 «Говорим и показываем» 16+ 19.40 Т/с «ЗАКОНЫ УЛИЦ» 16+ 2.45 Дикая природа 0+ 3.05 Т/с «ДОЗНАВАТЕЛЬ» 16+	НТВ 5.00 Т/с «СУПРУГИ» 16+ 6.00 «Новое утро» 9.00 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+ 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня 10.20 Т/с «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА» 16+ 12.00 Суд присяжных 16+ 13.20 Обзор. Чрезвычайное происшествие 13.50 «Место встречи» 15.00 X/ф «ОТДЕЛ 44» 16+ 16.20 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+ 18.00 «Говорим и показываем» 16+ 19.40 Т/с «ЗАКОНЫ УЛИЦ» 16+ 2.45 Дикая природа 0+ 3.05 Т/с «ДОЗНАВАТЕЛЬ» 16+	НТВ 5.00 Т/с «СУПРУГИ» 16+ 6.00 «Новое утро» 9.00 Т/с «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» 16+ 10.00, 13.00, 16.00, 19.00 Сегодня 10.20 Т/с «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА» 16+ 12.00 Суд присяжных 16+ 13.20 Обзор. Чрезвычайное происшествие 13.50 «Место встречи» 15.00 X/ф «ОТДЕЛ 44» 16+ 16.20 Т/с «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ» 16+ 18.00 «Говорим и показываем» 16+ 19.40 Т/с «ЗАКОНЫ УЛИЦ» 16+ 2.45 Дикая природа 0+ 3.05 Т/с «ДОЗНАВАТЕЛЬ» 16+	НТВ 5.00 «Хорошо там, где мы есть!» 0+ 5.35 X/ф «СОЮЗ НЕРУШИМЫЙ» 16+ 7.25 Смотр 0+ 8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Сегодня 8.15 «Жилищная лотерея Плюс» 0+ 8.45 «Готовим с Алексеем Зиминским» 0+ 9.25 X/ф «СЧАСТЛИВЫЙ БИЛЕТ» 12+ 10.20 Главная дорога 16+ 11.00 «Еда живая и мертвая» Научно-популярный цикл Сергея Малоземова 12+ 12.00 «Квартальный вопрос 0+» 13.05 «Высокая Life» 12+ 14.00 «Зеркало для героя» с Оксаны Пушкиной 12+ 15.05 Своя игра 0+ 16.20 Следствие вели... 16+ 17.15, 19.15 X/ф «КРАЙ» 16+ 20.00 «Новые русские сенсации. Сводки с личного фронта» 16+ 21.00 «Салтыков-Щедрин шоу» 16+ 22.00 «Звонки» Пранк-шоу 16+ 22.35 «Есть только миг...» Юбилейный концерт Леонида Дербенева 12+ 1.05 «Алтарь Победы» 0+	НТВ 5.00 «Хорошо там, где мы есть!» 0+ 5.35 X/ф «СОЮЗ НЕРУШИМЫЙ» 16+ 7.25 Смотр 0+ 8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Сегодня 8.15 «Жилищная лотерея Плюс» 0+ 8.45 «Готовим с Алексеем Зиминским» 0+ 9.25 X/ф «СЧАСТЛИВЫЙ БИЛЕТ» 12+ 10.20 Главная дорога 16+ 11.00 «Еда живая и мертвая» Научно-популярный цикл Сергея Малоземова 12+ 12.00 «Квартальный вопрос 0+» 13.05 «Высокая Life» 12+ 14.00 «Зеркало для героя» с Оксаны Пушкиной 12+ 15.05 Своя игра 0+ 16.20 Следствие вели... 16+ 17.15, 19.15 X/ф «КРАЙ» 16+ 20.00 «Новые русские сенсации. Сводки с личного фронта» 16+ 21.00 «Салтыков-Щедрин шоу» 16+ 22.00 «Звонки» Пранк-шоу 16+ 22.35 «Есть только миг...» Юбилейный концерт Леонида Дербенева 12+ 1.05 «Алтарь Победы» 0+	НТВ 5.00 «Хорошо там, где мы есть!» 0+ 5.35 X/ф «СОЮЗ НЕРУШИМЫЙ» 16+ 7.25 Смотр 0+ 8.00, 10.00, 16.00, 19.00 Сегодня 8.15 «Жилищная лотерея Плюс» 0+ 8.45 «Готовим с Алексеем Зиминским» 0+ 9.25 X/ф «СЧАСТЛИВЫЙ БИЛЕТ» 12+ 10.20 Главная дорога 16+ 11.00 «Еда живая и мертвая» Научно-популярный цикл Сергея Малоземова 12+ 12.00 «Квартальный вопрос 0+» 13.05 «Высокая Life» 12+ 14.00 «Зеркало для героя» с Оксаны Пушкиной 12+ 15.05 Своя игра 0+ 16.20 Следствие вели... 16+ 17.15, 19.15 X/ф «КРАЙ» 16+ 20.00 «Новые русские сенсации. Сводки с личного фронта» 16+ 21.00 «Салтыков-Щедрин шоу» 16+ 22.00 «Звонки» Пранк-шоу 16+ 22.35 «Есть только миг...» Юбилейный концерт Леонида Дербенева 12+ 1.05 «Алтарь Победы» 0+
--	---	--	--	--	--	--	--	--

САМТАЛАК	Шупашкарта	Вăхăт	28.04	29.04	30.04	1.05	2.05	3.05	4.05
	Температура, °C	2-4 сехетре 14-16 сехетре	+4 +13	+3 +12	+4 +14	+6 +15	+6 +16	+7 +16	+9 +16
	Сумăр савать		☀	☁	☀	☁	☁	☁	☁
	Атмосфера пусăмĕ, мм.		755	762	761	760	759	758	753

<p>«ХРЕСЧЕН САССИ» Обществăна политика хаçачĕ Индекс 54838</p> <p>Учредительсем – Чăваш Республикин Информаци политикин тата массăллă коммуникацисен министерстви, Чăваш Республикин Информаци политикин тата массăллă коммуникацисен министерствин «Хыпар» Издательство сурчĕ» Чăваш Республикин хайтытамăш учрежденийĕ</p>	<p>ДИРЕКТОР-ТĔП РЕДАКТОР – М. М. АРЛАНОВ</p> <p>Редактор – В.В. Петрова РЕДКОЛЛЕГИ: В.В. Петрова – редактор И.П. Никитина – корреспондент Л.А. Никитина – корреспондент Е.А. Трофимова – хаçат операторĕ</p>	<p>hypar3@mail.ru</p> <p>Редакципе издатель адресĕ: Шупашкар, И. Яковлев пр., 13.</p> <p>Телефонсем: директор-тĕп редактор – 56-00-67, пайсем – 62-50-06, 62-04-54, реклама пайĕ тел./факс – 28-83-70. Факс (8352) 62-50-06</p>	<p>Хаçата 2013 сұлхи раштав уйăхĕн 10-мĕшĕнче Федерацин сыхăну, информаци технологийĕсемле массăллă коммуникацисен сферинчи саккунесе пăхăнине санаçа таракан службин Чăваш Республикинчи управленийĕ ПИ ТУ 21-00305 № регистрацилен.</p> <p>Хаçата «Хыпар» Издательство сурчĕ» АУ техника центрĕнче калапланă хатĕр оригинал-макетран «Чăваш ЕН» ИПК» АО типографийĕнче пичетленĕ. 428019, Шупашкар, И. Яковлев пр-чĕ, 13.</p> <p>* Рекламан пĕлтерĕсем. Реклама текĕсемле пĕлтерĕсемшĕн вĕсене паракансем яваплă.</p>	<p>Графика 17 сехетре алă пусмалла. 17 сехетре алă пуснă.</p> <p>Заказ 1423 Тираж 7722</p>
---	--	--	---	---

КИРПИЧ
более 500 видов и цветов.
Газосиликатные блоки
ТК «ТЕРМИНАЛ»
г. Чебоксары, Канашское шоссе, 7/1,
тел. 30-55-15,
г. Новочебоксарск, ул. Промышленная, 41,
тел. 73-84-12.

ОПТОВЫЕ ЦЕНЫ